ACCOUNTING, FINANCE AND COMPUTATIONAL INTELLIGENCE

Developing an Appropriate Model of Financial Self-Efficacy and Its Impact on Financial Behavior in Investment

1. Behnoosh Sadat Dastkhat-Gashti: Department of Finance, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

2. Reza Mansourian*: Department of Finance, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: Reza63@iau.ac.ir (Corresponding Author)

3. Mohammad Ebrahim Raei Ezabadi: Department of Finance, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

4. Mahboubeh Jafari: Department of Accounting, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

Article history

Received: 04 May 2026

Revised: 08 September 2026

Accepted: 15 September 2026

Initial Publish: 02 November 2026

Final Publish: 20 February 2028

Abstract:

This study aimed to develop a comprehensive model for financial self-efficacy development and explain its influence on individuals' financial and investment behavior in the Iranian capital market. This applied study employed a qualitative design based on the systematic grounded theory approach of Strauss and Corbin. Participants comprised academic experts, financial specialists, and active investors in the Iranian capital market, selected initially through purposive sampling and subsequently through theoretical sampling. Data were collected through the review of specialized documents and literature and semi-structured interviews with 20 participants, with theoretical saturation achieved after the eighteenth interview. Interviews lasted approximately 30–50 minutes. Data were analyzed using ATLAS.ti through open, axial, and selective coding procedures. The analysis identified "development of financial self-efficacy and its influence on financial behavior in investment" as the central phenomenon. Financial knowledge and literacy, financial experience and learning, psychological characteristics, and individual resources and capabilities emerged as causal conditions. The economic and market environment, information and technological environment, sociocultural environment, and institutional and financial-market structure constituted contextual conditions. Cognitive biases and errors, emotional and psychological factors, financial and informational constraints, and environmental and social pressures were identified as intervening conditions. The principal strategies comprised financial education and empowerment, financial planning and management, risk and portfolio management, and strengthening self-efficacy and decision-making. These strategies were associated with improved financial behavior, enhanced investment behavior, higher-quality financial decisions, and favorable individual and financial outcomes. Financial self-efficacy is a dynamic, multidimensional construct shaped by interactions among individual, psychological, informational, and environmental factors. Its systematic development through financial education, experiential learning, risk management, and evidence-based decision-making can promote financial discipline, reduce impulsive decisions, improve investment choices, and ultimately enhance investment performance.

Keywords: Financial self-efficacy, Financial behavior, Investment behavior, Capital market, Financial literacy, Grounded theory.

Citation: Dastkhat-Gashti, B. S., Mansourian, R., Raei Ezabadi, M. E., & Jafari, M. (2027). Developing an Appropriate Model of Financial Self-Efficacy and Its Impact on Financial Behavior in Investment. *Accounting, Finance and Computational Intelligence,* 5(6), 1-25.

Copyright: © 2027 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction

Financial decision-making in contemporary investment environments has become increasingly complex because investors must operate under uncertainty, market volatility, information overload, technological change, and continuously evolving financial instruments. Accordingly, successful investment behavior cannot be explained solely by access to financial information or technical knowledge. Investors also need psychological resources that enable them to apply their knowledge, remain confident under uncertain conditions, regulate emotional responses, evaluate risk rationally, and persist in implementing financial plans. Within this framework, financial self-efficacy has emerged as an important psychological-behavioral construct referring to individuals' beliefs in their ability to organize and execute the actions necessary to manage financial matters and achieve desirable financial outcomes. A recent systematic review indicates that financial self-efficacy is associated with a wide range of financial behaviors and outcomes, while important gaps remain regarding its developmental mechanisms, contextual antecedents, and pathways of influence (Gulati et al., 2026). Financial literacy provides an essential cognitive foundation for financial decision-making because greater knowledge may enhance individuals' understanding of financial products, risk-return relationships, diversification, and long-term financial planning (Zhuang & Yang, 2025). Nevertheless, knowledge alone does not necessarily translate into effective behavior. Individuals must also believe that they are capable of using this knowledge in real financial situations. Evidence from Iran similarly suggests that financial knowledge is related to financial self-efficacy (Abroud & Nejati, 2025), while financial self-efficacy can mediate the relationship between financial literacy and investment behavior (Razavi & Mirhosseini, 2025). Financial self-efficacy may therefore function as a mechanism through which financial knowledge is transformed into deliberate and effective financial action. Research has further demonstrated that financial self-efficacy is associated with financial management behavior (Jomeh Khan, 2025), financial health among investors (Houshmandi et al., 2025), and financial resilience (Hassani, 2026). Socioeconomic and psychological circumstances may also contribute to the formation of financial self-efficacy, indicating that it develops through interactions between individual capabilities and environmental resources (Al-Sadat Nabavian & Mahmoudi Meymandi, 2025). Cognitive capabilities are particularly important in complex investment environments, as the ability to process information, evaluate alternatives, and anticipate consequences can strengthen both perceived and actual competence in financial decision-making (Alboghobish et al., 2024). Complexity itself can increase cognitive demands and make effective judgment more difficult (Béchard et al., 2025). Moreover, risk attitudes and macroeconomic circumstances influence financial choices, suggesting that investor confidence and decision-making cannot be separated from broader economic conditions (Aminirad et al., 2019). Financial behaviors are also shaped through socialization processes, attitudes toward money, and social environments, with financial self-efficacy potentially operating as an important intermediary in these relationships (Moein Al-Sadati & Maadanchi, 2023). From an educational perspective, experiential and interactive learning may be especially relevant to developing self-efficacy because individuals strengthen confidence through practice, feedback, and successful performance. Financial education frameworks emphasize that instructional design influences how effectively financial concepts are learned and applied (Andreatti et al., 2025). Game-based learning, simulation, and serious games can facilitate practice in decision-making environments and allow individuals to experience the consequences of different choices without incurring actual financial losses (Lee & Yu, 2025; Velez & Alonso, 2025). Financial literacy games may also improve engagement and the perceived utility of learning (Platz & Zauner, 2025), while gamification can influence cognition, emotion,

and motivation simultaneously (Coelho et al., 2025). Serious games have similarly been identified as potentially useful instruments for psychological education and skill development (Facchino et al., 2025), particularly when adapted for different learner characteristics (Rajcsanyi-Molnar et al., 2025). Digital learning environments and technology-assisted instruction can further support learning and behavioral change (Shliakhovchuk et al., 2025; Thomas et al., 2024). At the same time, reliable assessment of financial literacy and consideration of individual differences are necessary for developing targeted interventions (Potrich et al., 2025; Rodríguez-Correa et al., 2025). Despite these advances, previous research has predominantly examined direct relationships among financial literacy, self-efficacy, financial behavior, and financial outcomes rather than explaining how financial self-efficacy itself develops through the interaction of causal, contextual, and intervening conditions. Therefore, the present study aimed to develop an appropriate model for financial self-efficacy development and explain its influence on financial behavior in investment.

Methods and Materials

This applied study adopted a qualitative research design based on the systematic grounded theory approach. Methodological triangulation was employed through a combination of document analysis, review of specialized financial and behavioral literature, and semi-structured interviews. The study population consisted of academic experts and financial specialists in the fields of economic psychology, financial management, and investment behavior, together with active investors in the Iranian capital market who possessed varied experiences in financial decision-making. Participants were initially selected using purposive sampling, followed by theoretical sampling as concepts and categories progressively emerged from the data. A total of 20 semi-structured interviews were conducted. The interviews initially had an exploratory and descriptive orientation and progressively became more focused as emerging concepts required further elaboration. Theoretical saturation was achieved after the eighteenth interview, although data collection continued to 20 interviews to ensure conceptual density and completeness. Each interview lasted approximately 30–50 minutes. Four documents were also examined in the documentary component of the study. Data analysis was conducted concurrently with data collection using the constant comparative method. All interview data were entered into ATLAS.ti and analyzed through three sequential stages: open coding, axial coding, and selective coding. During open coding, meaningful units were identified and labeled while maintaining close correspondence with participants' perspectives. Conceptually similar codes were subsequently grouped into categories. During axial coding, relationships among categories were established according to the paradigm model, comprising causal conditions, the central phenomenon, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and consequences. Selective coding was then used to integrate the categories around the central phenomenon and develop the final grounded theoretical model.

Findings

The analysis identified the development of financial self-efficacy and its influence on financial behavior in investment as the central phenomenon of the model. Four major categories emerged as causal conditions: financial knowledge and literacy, financial experience and learning, psychological characteristics, and individual resources and capabilities. Financial knowledge and literacy encompassed knowledge of basic investment concepts, familiarity with financial instruments, awareness of risk and return, ability to interpret financial information, and knowledge of diversification principles. Financial experience and learning included previous financial decision-making experiences, learning from investment successes and failures, experience acquired from market participation, and continuous investment learning. Psychological characteristics consisted

of financial confidence, independence in financial decision-making, perceived financial control, self-belief in capital management, and tolerance of financial ambiguity. Individual resources and capabilities included financial analysis, financial planning, evaluation of investment alternatives, management of financial resources, and anticipation of financial consequences.

Four categories were identified as contextual conditions: the economic and market environment, the informational and technological environment, the social and cultural environment, and the institutional and financial-market structure. Economic stability, capital-market volatility, inflation, interest rates, and the economic outlook constituted the economic and market context. Access to financial information, information quality and transparency, trading platforms, analytical tools, and digital financial education formed the informational and technological environment. Savings culture, investment culture, social attitudes toward risk, family influences, and social-media influences constituted the social and cultural context. Trust in the capital market, institutional support, market transparency and efficiency, access to advisory services, and the quality of financial regulation and supervision comprised the institutional context.

The intervening conditions consisted of cognitive biases and errors, emotional and psychological factors, financial and informational constraints, and environmental and social pressures. Cognitive factors included overconfidence, loss aversion, herd behavior, anchoring, and confirmation bias. Emotional factors included financial anxiety, fear of loss, excessive greed, psychological pressure arising from market fluctuations, and emotional decision-making. Financial and informational constraints included limited capital resources, lack of reliable information, complexity of financial information, limited time for analysis, and costs associated with information and professional advice. Environmental and social pressures included pressure from others, nonprofessional recommendations, investment advertisements, market rumors, and pressure to achieve rapid returns.

Four strategic categories emerged: financial education and empowerment, financial planning and management, risk and portfolio management, and strengthening self-efficacy and decision-making. Their implementation produced four groups of consequences: improved financial behavior, enhanced investment behavior, improved quality of financial decisions, and positive individual and financial outcomes. These included greater saving behavior and financial discipline, fewer impulsive decisions, improved liquidity management, stronger adherence to financial plans, greater investment participation, more informed asset selection, portfolio diversification, longer investment horizons, reduced speculative behavior, greater rationality and stability of decisions, improved risk and return evaluation, enhanced perceived financial well-being and security, improved investment performance, greater satisfaction with financial decisions, and strengthened financial independence.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that financial self-efficacy should be understood as a dynamic developmental process rather than a fixed personal attribute. Its formation begins with a combination of financial knowledge, practical experience, psychological resources, and analytical capabilities. Financial literacy equips investors with the conceptual tools required to understand financial situations, whereas experience allows them to transform abstract knowledge into practical competence. Successful and unsuccessful investment experiences both contribute to learning when investors are able to evaluate outcomes and incorporate feedback into subsequent decisions. Psychological characteristics such as financial confidence,

perceived control, and tolerance of uncertainty subsequently determine whether individuals are willing and able to apply their knowledge under conditions of risk.

The findings further indicate that individual capabilities cannot be separated from their environmental context. Transparent information, accessible technologies, supportive institutions, stable regulatory frameworks, and constructive social norms can facilitate the development and expression of financial self-efficacy. Conversely, severe market volatility, unreliable information, rumors, social pressure, and institutional deficiencies may reduce perceived control and encourage reactive behavior. The identification of cognitive and emotional intervening factors is particularly important because financial confidence is not inherently beneficial when it develops into overconfidence or is accompanied by unregulated emotion. Effective financial self-efficacy must therefore reflect realistic confidence based on knowledge, experience, disciplined analysis, and awareness of personal limitations.

The strategic component of the model clarifies how financial self-efficacy can be actively developed. Financial education needs to move beyond the passive transmission of concepts and incorporate practical decision-making, risk assessment, portfolio construction, performance evaluation, and structured feedback. Financial planning transforms confidence into organized behavior by linking investment decisions to specific objectives, budgets, time horizons, and resource allocation. Risk and portfolio management provide behavioral mechanisms for controlling uncertainty, while self-efficacy-enhancing strategies enable individuals to use past performance and evidence-based feedback to gradually develop more realistic and stable confidence.

Overall, the model suggests that strengthening financial self-efficacy can contribute simultaneously to improved everyday financial management, more disciplined investment behavior, higher-quality financial decisions, and broader financial well-being. Investors with stronger and more realistic self-efficacy are better positioned to select assets deliberately, maintain diversified portfolios, resist impulsive and socially driven decisions, evaluate risk more accurately, and remain committed to longer-term financial plans. The central implication is that improving investment behavior requires more than increasing financial knowledge. Effective interventions should integrate financial literacy, experiential learning, psychological empowerment, emotion regulation, cognitive-bias awareness, structured planning, and risk-management skills. The grounded model developed in this study therefore provides an integrated framework for understanding how financial self-efficacy emerges, how environmental and psychological factors facilitate or constrain it, and how it can ultimately be translated into more rational, stable, and effective financial and investment behavior.

Authors' Contributions

Authors equally contributed to this article.

Acknowledgments

Authors thank all participants who participate in this study.

Declaration of Interest

The authors report no conflict of interest.

Funding

According to the authors, this article has no financial support.

Ethical Considerations

All procedures performed in this study were under the ethical standards.

حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی

ارائه الگوی مناسب توسعه خودکارآمدی مالی و تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری

۱. بهنوش سادات دستخط گشتی: گروه مالی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

۲. رضا منصوریان*: گروه مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ایمیل: Reza63@iau.ac.ir (نویسنده مسئول)

۳. محمد ابراهیم راعی عزآبادی: گروه مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۴. محبوبه جعفری: گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۷ شهریور ۱۴۰۵

تاریخ پذیرش: ۲۴ شهریور ۱۴۰۵

تاریخ چاپ اولیه: ۱۱ آبان ۱۴۰۵

تاریخ چاپ نهایی: ۱ اسفند ۱۴۰۶

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگویی جامع برای توسعه خودکارآمدی مالی و تبیین چگونگی تأثیر آن بر رفتار مالی و سرمایه‌گذاری افراد در بازار سرمایه ایران انجام شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، کیفی با رویکرد نظریه داده‌بنیاد نظام‌مند اشتراوس و کوربین بود. مشارکت‌کنندگان شامل خبرگان دانشگاهی، متخصصان مالی و سرمایه‌گذاران فعال بازار سرمایه ایران بودند که با نمونه‌گیری هدفمند و سپس نظری انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مطالعه اسناد و منابع تخصصی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ مشارکت‌کننده گردآوری شد و اشباع نظری پس از مصاحبه هجدهم حاصل گردید. مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۵۰ دقیقه به طول انجامید. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار ATLAS.ti و طی مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد. تحلیل داده‌ها نشان داد که «توسعه خودکارآمدی مالی و تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری» پدیده محوری مدل است. دانش و سواد مالی، تجربه و یادگیری مالی، ویژگی‌های روان‌شناختی و منابع و توانمندی‌های فردی به‌عنوان شرایط علی شناسایی شدند. محیط اقتصادی و بازار، محیط اطلاعاتی و فناورانه، محیط اجتماعی و فرهنگی و ساختار نهادی و بازار مالی شرایط زمینه‌ای را تشکیل دادند. همچنین، سوگیری‌ها و خطاهای شناختی، عوامل هیجانی و روانی، محدودیت‌های مالی و اطلاعاتی و فشارهای محیطی و اجتماعی شرایط مداخله‌گر بودند. راهبردهای اصلی شامل آموزش و توانمندسازی مالی، برنامه‌ریزی و مدیریت مالی، مدیریت ریسک و پرتفوی و تقویت خودکارآمدی و تصمیم‌گیری بود که به بهبود رفتار مالی، ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری، بهبود کیفیت تصمیم‌های مالی و پیامدهای مطلوب فردی و مالی منجر می‌شد. توسعه خودکارآمدی مالی فرایندی چندبعدی و پویاست که از تعامل عوامل فردی و محیطی شکل می‌گیرد و تقویت آن از طریق آموزش، تجربه، مدیریت ریسک و تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد می‌تواند کیفیت رفتار مالی و عملکرد سرمایه‌گذاری را ارتقا دهد.

کلیدواژگان: خودکارآمدی مالی، رفتار مالی، رفتار سرمایه‌گذاری، بازار سرمایه، سواد مالی، نظریه داده‌بنیاد.

شیوه استناددهی: دستخط گشتی، بهنوش سادات.، منصوریان، رضا.، راعی عزآبادی، محمد ابراهیم.، و جعفری، محبوبه.(۱۴۰۶). ارائه الگوی مناسب توسعه خودکارآمدی مالی و تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری. *حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی*، ۵(۶)، ۲۵-۱.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، پیچیده‌تر شدن محیط‌های اقتصادی، گسترش ابزارهای مالی، افزایش تنوع فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تشدید نوسانات بازارهای مالی موجب شده است تصمیم‌گیری مالی از یک فعالیت صرفاً محاسباتی و مبتنی بر اطلاعات به فرایندی چندبعدی تبدیل شود که در آن عوامل شناختی، روان‌شناختی، رفتاری و محیطی به‌طور هم‌زمان نقش‌آفرینی می‌کنند. سرمایه‌گذار در بازارهای مالی امروز نه‌تنها باید قادر به درک اطلاعات، ارزیابی ریسک و بازده، تحلیل گزینه‌های سرمایه‌گذاری و مدیریت منابع خود باشد، بلکه لازم است از سطحی از اعتماد به توانایی‌های خویش برخوردار باشد که بتواند دانش و مهارت خود را در شرایط واقعی تصمیم‌گیری به‌کار گیرد. در همین راستا، مطالعات مرتبط با سواد مالی نشان داده‌اند که برخورداری از دانش مالی یکی از پیش‌نیازهای اساسی برنامه‌ریزی، مدیریت منابع و انتخاب گزینه‌های مالی مناسب است، اما اثرگذاری این دانش بر رفتار واقعی همواره مستقیم و قطعی نیست و نگرش به ریسک، تجربه، ویژگی‌های شناختی و باور فرد نسبت به توانایی انجام موفقیت‌آمیز رفتار مالی نیز در این فرایند دخالت دارند (Zhuang & Yang, 2025). از این منظر، مفهوم «خودکارآمدی مالی» به‌عنوان باور فرد نسبت به توانایی خود برای مدیریت مؤثر امور مالی، حل مسائل مالی و اتخاذ تصمیم‌های مناسب در شرایط مختلف، به یکی از سازه‌های مهم در تحلیل رفتار مالی تبدیل شده است.

خودکارآمدی مالی را می‌توان حلقه اتصال میان «دانستن» و «عمل کردن» در حوزه مالی تلقی کرد. افراد ممکن است از سطح نسبتاً مطلوبی از دانش مالی برخوردار باشند، اما در صورتی که اعتماد کافی به توانایی خود برای استفاده از این دانش در شرایط واقعی نداشته باشند، احتمال دارد در مواجهه با ریسک، ابهام، فشار زمانی یا نوسانات بازار از تصمیم‌گیری اجتناب کنند، بیش از اندازه به نظر دیگران وابسته شوند یا تحت تأثیر هیجانات و سوگیری‌های شناختی قرار گیرند. مرور نظام‌مند ادبیات خودکارآمدی مالی نیز نشان می‌دهد که این سازه با مجموعه متنوعی از پیامدها، از رفتارهای مدیریت پول گرفته تا تاب‌آوری، رفاه و تصمیم‌های مالی، در ارتباط است و در عین حال هنوز درباره سازوکارهای شکل‌گیری و توسعه آن، به‌ویژه در بسترهای گوناگون اقتصادی و سرمایه‌گذاری، خلأهای پژوهشی قابل‌توجهی وجود دارد (Gulati et al., 2026). اهمیت این سازه زمانی بیشتر آشکار می‌شود که خودکارآمدی مالی نه به‌عنوان یک ویژگی ثابت، بلکه به‌عنوان ظرفیتی قابل توسعه در نظر گرفته شود که می‌تواند از طریق آموزش، تجربه، بازخورد، یادگیری مشاهده‌ای و تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری ارتقا یابد.

یکی از مهم‌ترین پیشایندهای خودکارآمدی مالی، سواد و دانش مالی است. آگاهی از مفاهیم پایه سرمایه‌گذاری، رابطه ریسک و بازده، تنوع‌بخشی، بودجه‌بندی، پس‌انداز، اعتبار و مدیریت بدهی، ظرفیت فرد را برای فهم مسائل و کاهش ابهام در تصمیم‌های مالی افزایش می‌دهد. در پژوهش‌های داخلی نیز تأثیر دانش مالی بر خودکارآمدی مورد توجه قرار گرفته و نشان داده شده است که برخورداری از شناخت و دانش مالی می‌تواند زمینه تقویت اعتماد فرد به توانایی‌های مالی خود را فراهم سازد (Abroud & Nejati, 2025). همچنین، شواهد نشان داده‌اند که خودکارآمدی مالی می‌تواند در رابطه میان سواد مالی و رفتار سرمایه‌گذاری نقش واسطه‌ای ایفا کند؛ به این معنا که دانش مالی زمانی با احتمال بیشتری به رفتار مناسب سرمایه‌گذاری تبدیل می‌شود که فرد به توانایی خود برای استفاده از آن دانش اعتماد داشته باشد (Razavi & Mirhosseini, 2025). بنابراین، افزایش اطلاعات مالی بدون توجه هم‌زمان به مؤلفه‌های روان‌شناختی ممکن است برای تغییر پایدار رفتار کافی نباشد.

در همین راستا، پژوهش‌های انجام‌شده درباره رفتار مدیریت مالی نیز نشان داده‌اند که دانش مالی، نگرش مالی، منبع کنترل و خودکارآمدی مالی مجموعه‌ای به‌هم‌پیوسته از عوامل هستند که کیفیت رفتارهای مالی افراد را شکل می‌دهند (Jomeh Khan, 2025). افرادی که از خودکارآمدی مالی بالاتری برخوردارند، معمولاً در برنامه‌ریزی برای هزینه‌ها، کنترل بودجه، پس‌انداز و تصمیم‌گیری درباره منابع مالی فعال‌تر عمل می‌کنند، زیرا تصور می‌کنند رفتار آنان می‌تواند بر پیامدهای مالی اثر واقعی داشته باشد. از سوی دیگر، خودکارآمدی مالی می‌تواند تحت تأثیر شرایط اجتماعی و اقتصادی افراد نیز قرار گیرد. بررسی نقش میانجی خودکارآمدی مالی در ارتباط میان وضعیت اجتماعی ـ اقتصادی و متغیرهای روان‌شناختی نشان داده است که ظرفیت‌های اقتصادی و ادراک فرد از منابع در دسترس می‌تواند با اعتماد او به توانایی مدیریت مسائل مالی پیوند داشته باشد (Al-Sadat Nabavian & Mahmoudi Meymandi, 2025). این مسئله نشان می‌دهد خودکارآمدی مالی صرفاً محصول دانش نیست، بلکه در تعامل با منابع، فرصت‌ها و تجربه‌های زندگی شکل می‌گیرد.

نقش خودکارآمدی مالی در تاب‌آوری مالی نیز قابل توجه است. تاب‌آوری مالی بیانگر توانایی فرد برای مقاومت، سازگاری و بازیابی پس از شوک‌های اقتصادی، کاهش درآمد، هزینه‌های پیش‌بینی‌نشده یا زیان‌های سرمایه‌گذاری است. شواهد جدید حاکی از آن است که سواد مالی و خودکارآمدی مالی هر دو می‌توانند در افزایش تاب‌آوری مالی نقش داشته باشند و افرادی که به توانایی خود برای مدیریت دشواری‌های مالی اعتماد بیشتری دارند، در مواجهه با فشارهای اقتصادی ظرفیت سازگاری بالاتری نشان می‌دهند (Hassani, 2026). همچنین، بررسی سلامت مالی سرمایه‌گذاران نشان داده است که خودکارآمدی مالی می‌تواند با امنیت و تاب‌آوری مالی بیشتر و تنش مالی کمتر همراه باشد (Houshmandi et al., 2025). از این رو، توسعه خودکارآمدی نه فقط در سطح تصمیم‌های خاص سرمایه‌گذاری، بلکه در سطح کلی‌تر سلامت و پایداری مالی فرد اهمیت دارد.

در بازار سرمایه، تصمیم‌گیری معمولاً در شرایطی صورت می‌گیرد که اطلاعات کامل نیست، پیامدها قطعی نیستند و تغییرات بازار می‌توانند سریع و غیرقابل‌پیش‌بینی باشند. در چنین محیطی، توانایی‌های شناختی سرمایه‌گذار اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کنند. یافته‌های پژوهشی در بورس تهران نشان داده‌اند که ظرفیت‌های شناختی می‌توانند بر خودکارآمدی مالی و رفتار مالی سرمایه‌گذاران اثر بگذارند و به‌ویژه در تصمیم‌های پیچیده، نقش توانایی پردازش اطلاعات، تحلیل گزینه‌ها و کنترل واکنش‌های رفتاری برجسته‌تر می‌شود (Alboghobish et al., 2024). این موضوع با ادبیات گسترده‌تر تصمیم‌گیری نیز سازگار است که نشان می‌دهد هرچه محیط تصمیم پیچیده‌تر شود، بار شناختی افزایش یافته و افراد برای حفظ کیفیت قضاوت خود نیازمند ساختارهای ذهنی، تجربه و حمایت‌های آموزشی مناسب‌تری هستند (Béchard et al., 2025). بنابراین، خودکارآمدی مالی می‌تواند تا حدودی حاصل تجربه فرد از توانایی موفقیت‌آمیز خود در پردازش پیچیدگی‌ها و حل مسائل مالی باشد.

علاوه بر ظرفیت شناختی، نگرش افراد به ریسک یکی دیگر از عناصر تعیین‌کننده رفتار مالی است. در شرایط اقتصادی متغیر، ریسک‌گریزی می‌تواند بر میزان مشارکت در سرمایه‌گذاری، انتخاب دارایی‌ها و واکنش به دوره‌های رونق و رکود اثرگذار باشد. بررسی ریسک‌گریزی در اقتصاد ایران نشان داده است که نگرش به ریسک در تعامل با چرخه‌های اقتصادی قرار دارد و رفتار تصمیم‌گیرندگان می‌تواند تحت تأثیر شرایط اقتصاد کلان تغییر کند (Aminirad et al., 2019). در سطح فردی نیز سواد مالی با نگرش به ریسک و برنامه‌ریزی بلندمدت مالی مرتبط دانسته شده است (Zhuang & Yang, 2025). در نتیجه، توسعه خودکارآمدی مالی باید در بستری تحلیل شود که در آن ادراک ریسک، تحمل عدم‌اطمینان و قابلیت ارزیابی پیامدهای احتمالی در کنار دانش فنی قرار می‌گیرند.

زمینه سازمانی نیز می‌تواند بر نحوه استفاده افراد از دانش و قابلیت‌های مالی اثرگذار باشد. برای نمونه، در محیط شرکت‌ها، دانش مالی مدیران و ساختار قدرت می‌تواند بر رابطه میان ریسک سازمانی و عملکرد اثر داشته باشد (Amri Esri et al., 2023). اگرچه چنین مطالعاتی مستقیماً بر سرمایه‌گذاران فردی متمرکز نیستند، اما نشان می‌دهند تصمیم‌گیری مالی همواره در خلأ اتفاق نمی‌افتد و ساختارهای سازمانی، منابع اطلاعاتی، قدرت، مسئولیت و محیط نهادی می‌توانند کیفیت استفاده از دانش مالی را تغییر دهند. به‌طور مشابه، قضاوت مالی و حرفه‌ای ممکن است تحت تأثیر چارچوب‌های اخلاقی و شیوه‌های ارزیابی موقعیت قرار گیرد؛ مطالعه رفتار اخلاقی در قضاوت حسابرسان نیز بر اهمیت بنیان‌های ذهنی و ارزشی در تصمیم‌های حرفه‌ای تأکید کرده است (Rajabdari et al., 2022). این یافته‌ها ضرورت توجه به ابعاد رفتاری و زمینه‌ای را در کنار عوامل صرفاً اقتصادی برجسته می‌سازد.

یکی دیگر از مسیرهای شکل‌گیری و تقویت خودکارآمدی، فرایند اجتماعی‌شدن مالی است. افراد نگرش‌ها، عادت‌ها و الگوهای مالی را از خانواده، محیط اجتماعی، همکاران و نهادهای حرفه‌ای می‌آموزند. تأثیر عوامل اجتماعی مالی و نگرش نسبت به پول بر سواد مالی، با میانجی‌گری خودکارآمدی مالی، نشان می‌دهد که باور افراد درباره توانایی مدیریت مالی می‌تواند از تعامل آنان با محیط اجتماعی و الگوهای آموخته‌شده تأثیر بپذیرد (Moein Al-Sadati & Maadanchi, 2023). در چنین چارچوبی، خودکارآمدی مالی نتیجه یک فرایند یادگیری مستمر است؛ فرایندی که در آن موفقیت‌های گذشته، شکست‌ها، بازخورد دیگران و مشاهده عملکرد افراد مشابه می‌توانند برداشت فرد از قابلیت‌های مالی خود را تقویت یا تضعیف کنند.

از سوی دیگر، پژوهش‌های مربوط به آموزش مالی تأکید می‌کنند که شیوه ارائه آموزش می‌تواند به اندازه محتوای آموزشی اهمیت داشته باشد. آموزش مالی زمانی احتمال بیشتری برای تبدیل شدن به رفتار عملی دارد که یادگیرنده درگیر موقعیت‌های مسئله‌محور شود، فرصت تصمیم‌گیری و دریافت بازخورد داشته باشد و ارتباط میان مفاهیم نظری و

مسائل واقعی زندگی را تجربه کند. مقایسه رویکردهای آموزشی در چارچوب EduFin نیز نشان داده است که طراحی پداگوژیک برنامه‌های آموزش مالی می‌تواند در نحوه یادگیری و کاربرد مفاهیم مالی تفاوت ایجاد کند (Andreatti et al., 2025). بنابراین، اگر هدف صرفاً افزایش اطلاعات نباشد و توسعه خودکارآمدی نیز مدنظر قرار گیرد، آموزش باید تجربه تسلط و موفقیت تدریجی را برای یادگیرندگان فراهم کند.

در این زمینه، فناوری‌های آموزشی، شبیه‌سازی و یادگیری بازی‌محور ظرفیت ویژه‌ای برای توسعه قابلیت تصمیم‌گیری دارند. بررسی‌های انجام‌شده درباره بازی‌های شبیه‌سازی کسب‌وکار نشان می‌دهند که محیط‌های شبیه‌سازی‌شده می‌توانند امکان تمرین تصمیم‌گیری، مشاهده پیامدها و یادگیری از خطا را بدون تحمیل هزینه واقعی فراهم آورند (Velez & Alonso, 2025). همچنین، آموزش بازی‌محور در محیط‌های مدیریتی و کسب‌وکار می‌تواند فهم تفکر سیستمی و تصمیم‌گیری در موقعیت‌های پویا را تقویت کند (Lee & Yu, 2025). بازی‌های سواد مالی نیز در صورت طراحی آموزشی مناسب قادرند ارزش ادراک‌شده یادگیری را افزایش دهند و مشارکت فراگیران را در یادگیری مفاهیم مالی تقویت کنند (Platz & Zauner, 2025). اهمیت این رویکردها برای خودکارآمدی در آن است که تجربه عملی و دریافت بازخورد می‌تواند به فرد نشان دهد که قادر به حل مسئله و کنترل پیامدهای تصمیم است.

مطالعات مربوط به بازی‌وارسازی و بازی‌های جدی نیز نشان می‌دهند که اثر آموزش تعاملی تنها محدود به شناخت نیست و می‌تواند هیجان، انگیزش و مشارکت را نیز تحت تأثیر قرار دهد. یک کارآزمایی تصادفی در زمینه بازی‌وارسازی آموزشی نشان داده است که طراحی بازی‌محور می‌تواند بر مؤلفه‌های شناختی، عاطفی و انگیزشی یادگیری اثرگذار باشد (Coelho et al., 2025). همچنین، مرور نظام‌مند بازی‌های جدی در آموزش و تربیت روان‌شناختی نشان می‌دهد که این ابزارها می‌توانند بستری برای تمرین مهارت‌ها و یادگیری تعاملی فراهم کنند (Facchino et al., 2025). ادغام بازی‌های جدی و گیمیفیکیشن برای گروه‌های متنوع یادگیرندگان نیز بر اهمیت سازگار کردن محیط یادگیری با ویژگی‌های مخاطبان تأکید داشته است (Rajcsanyi-Molnar et al., 2025). این یافته‌ها برای برنامه‌های ارتقای خودکارآمدی مالی مهم هستند، زیرا محیط‌های تعاملی می‌توانند تجربه‌های موفقیت کوچک، بازخورد مستمر و فرصت تکرار تصمیم را ایجاد کنند.

کاربرد فناوری در یادگیری و تغییر رفتار تنها به بازی‌های مالی محدود نمی‌شود. بررسی طولی تأثیر بازی‌های ویدئویی بر نگرش‌ها و رفتارهای محیط‌زیستی نشان داده است که تجربه رسانه‌ای و شبیه‌سازی می‌تواند با تغییر در آگاهی، نگرش و کنش همراه شود (Shliakhovchuk et al., 2025). همچنین، مطالعات مربوط به آموزش ترکیبی انسان و هوش مصنوعی نشان داده‌اند که فناوری‌های هوشمند در صورت ادغام با مداخله انسانی می‌توانند به بهبود فرایند یادگیری کمک کنند (Thomas et al., 2024). چنین شواهدی نشان می‌دهد که برنامه‌های آینده توسعه خودکارآمدی مالی می‌توانند از محیط‌های شبیه‌سازی، بازخورد هوشمند و آموزش شخصی‌سازی‌شده برای ایجاد تجربه یادگیری فعال‌تر استفاده کنند، هرچند طراحی این مداخلات باید با ماهیت تصمیم‌های مالی و سطح مهارت کاربران سازگار باشد.

با وجود اهمیت ابزارهای آموزشی، سنجش دقیق سواد مالی و ویژگی‌های مخاطبان نیز از پیش‌شرط‌های طراحی مداخله مؤثر است. توسعه و اعتبارسنجی مقیاس‌های کوتاه سواد مالی برای جوانان نشان داده است که سنجش این سازه باید متناسب با گروه هدف و زمینه زندگی آنان صورت گیرد (Potrich et al., 2025). در میان دانشجویان جوان نیز ادبیات مالی بر ضرورت تقویت سواد مالی و شناخت مسیرهای آینده پژوهش در ارتباط با رفتار و تصمیم‌گیری تأکید دارد (Rodríguez-Correa et al., 2025). این مسئله از آن جهت اهمیت دارد که خودکارآمدی نیز می‌تواند در گروه‌های سنی، حرفه‌ای و تجربی متفاوت باشد و یک برنامه واحد الزاماً برای همه سرمایه‌گذاران اثربخشی یکسانی نخواهد داشت.

علاوه بر سواد و آموزش، کیفیت منابع فردی و محیطی نیز در شکل‌گیری خودکارآمدی مالی اهمیت دارد. منابع مالی، دسترسی به اطلاعات معتبر، امکان استفاده از مشاوره حرفه‌ای، تجربه فعالیت در بازار و دسترسی به ابزارهای تحلیلی می‌توانند احساس کنترل فرد بر تصمیم را افزایش دهند. در مقابل، کمبود اطلاعات، پیچیدگی بیش از حد داده‌ها، توصیه‌های غیرتخصصی، شایعات و فشارهای اجتماعی می‌توانند استقلال تصمیم‌گیری را تضعیف کنند. از این منظر، خودکارآمدی مالی باید محصول تعامل میان قابلیت‌های درونی و امکانات بیرونی تلقی شود. پژوهش‌های داخلی درباره رابطه میان دانش مالی و خودکارآمدی (Abroud & Nejati, 2025)، نقش خودکارآمدی در رفتار مدیریت مالی

(Jomeh Khan, 2025) و ارتباط آن با رفتار سرمایه‌گذاری (Razavi & Mirhosseini, 2025) هر یک بخشی از این سازوکار را روشن کرده‌اند، اما هنوز به چارچوب جامعی نیاز است که این عوامل پراکنده را در یک مدل فرایندی به یکدیگر مرتبط سازد.

موضوع دیگری که در رفتار مالی اهمیت دارد، شکاف میان توانایی واقعی و ادراک فرد از توانایی خود است. خودکارآمدی بالا زمانی مطلوب است که با دانش، تجربه و قابلیت تحلیل همراه باشد؛ در غیر این صورت، ممکن است اعتمادبه‌نفس غیرواقع‌بینانه به تصمیم‌های ضعیف منجر شود. از این رو، توسعه خودکارآمدی باید هم‌زمان با ارتقای دانش، ارزیابی عملکرد گذشته، بازخورد و آگاهی از محدودیت‌های شناختی صورت گیرد. یافته‌های مرتبط با توانایی‌های شناختی و رفتار مالی سرمایه‌گذاران نیز بر همین نکته دلالت دارند که عملکرد مطلوب حاصل تعامل میان ظرفیت شناختی و برداشت فرد از توانایی خود است (Alboghobish et al., 2024). همچنین، پیچیدگی تصمیم‌گیری می‌تواند افراد را با محدودیت‌های پردازش اطلاعات مواجه کند (Béchard et al., 2025) و در چنین شرایطی نظام‌های آموزشی و تحلیلی باید علاوه بر تقویت اعتماد، توان ارزیابی واقع‌بینانه و مدیریت خطا را نیز توسعه دهند.

در مجموع، ادبیات موجود نشان می‌دهد که خودکارآمدی مالی سازه‌ای چندبعدی، پویا و وابسته به زمینه است که از دانش مالی، تجربه، ویژگی‌های شناختی و روان‌شناختی، نگرش به ریسک، فرایندهای اجتماعی و کیفیت محیط آموزشی و اطلاعاتی تأثیر می‌پذیرد و در مقابل می‌تواند بر رفتار مالی، تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری، سلامت مالی و تاب‌آوری اثرگذار باشد (Hassani, 2026; Houshmandi et al., 2025). با وجود این، بخش قابل‌توجهی از پژوهش‌های موجود بر آزمون روابط مستقیم یا میانجی میان چند متغیر محدود تمرکز داشته‌اند و کمتر به این پرسش پرداخته‌اند که خودکارآمدی مالی دقیقاً در چه فرایندی توسعه می‌یابد، چه شرایط علّی و زمینه‌ای آن را تقویت می‌کنند، چه عوامل مداخله‌گری مسیر آن را تغییر می‌دهند و چه راهبردهایی می‌توانند این سازه را به رفتارهای مالی و سرمایه‌گذاری مطلوب تبدیل کنند. مرور نظام‌مند حوزه نیز بر ضرورت حرکت از بررسی‌های پراکنده به سمت چارچوب‌های یکپارچه‌تر تأکید دارد (Gulati et al., 2026). همچنین، شواهد مرتبط با آموزش تعاملی و تصمیم‌گیری نشان می‌دهد که توسعه ظرفیت‌های مالی احتمالاً نیازمند ترکیب آموزش مفهومی، تجربه عملی، بازخورد، مدیریت هیجان و تمرین تصمیم‌گیری است (Facchino et al., 2025; Rajcsanyi-Molnar et al., 2025; Velez & Alonso, 2025). از سوی دیگر، اهمیت نقش زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و نهادی و تفاوت میان افراد و گروه‌ها ایجاب می‌کند که الگوی توسعه خودکارآمدی مالی متناسب با محیط واقعی بازار سرمایه و تجربیات مشارکت‌کنندگان تدوین شود. بر همین اساس و با توجه به خلأ موجود در ارائه یک تبیین فرایندی و بومی از چگونگی شکل‌گیری، توسعه و پیامدهای خودکارآمدی مالی، هدف پژوهش حاضر ارائه الگویی مناسب برای توسعه خودکارآمدی مالی و تبیین تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری است.

روش پژوهش و مواد

در این پژوهش زاویه بندی روش شناختی با استفاده از روشهای مختلف گردآوری داده ها نظیر روش مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی منابع و متون تخصصی و همچنین مصاحبه نیمه ساختاریافته رعایت گردید. جامعه آماری مطالعه حاضر خبرگان دانشگاهی و متخصصان مالی در حوزه های روانشناسی اقتصادی، مدیریت مالی و رفتار سرمایه گذاری و سرمایه گذاران فعال در بازار سرمایه ایران با تجربه های گوناگون در تصمیم گیری های مالی می باشند. در این پژوهش مآخذ اصلی داده‌ها مصاحبه بوده است به طوری که مصاحبه‌های ابتدایی به صورت اکتشافی و توصیفی بوده‌اند و به تدریج پس از انجام هر مصاحبه، کدگذاری مصاحبه به مصاحبه داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها انجام می‌گردید و به وسیله روش مقایسه دائمی داده‌ها کدهای نظری از طریق کدگذاری باز پدیدار می‌گردید و به همین منوال کدگذاری‌های ۲۰ مصاحبه انجام گردید و مفاهیم و طبقات فرعی و اصلی ظهور یافت؛ لازم به ذکر است که متراکم و اشباع شدن طبقات محوری براساس نمونه گیری نظری انجام می‌گردید به طوری که با انجام مصاحبه با جامعه آماری پژوهش تا جایی ادامه می‌یافت که مفاهیم آن مقوله متراکم و غنی شود به‌عنوان مثال، تراکم مفهومی مقوله «نوع تغییر» در هشتمین مصاحبه محقق گردید در مقوله‌های دیگر مانند نتایج و پیامدها، داده‌ها کافی نبود به همین دلیل مصاحبه‌ها براساس نمونه گیری نظری ادامه پیدا کرد تا مقوله موردنظر اشباع شود. لازم به ذکر است که نمونه گیری نظری برای مصاحبه‌ها نه براساس تعداد مصاحبه شوندگان بلکه براساس میزان نقش آنها در متراکم کردن مقوله‌ها انجام شده است. داده‌ها پس از انجام هجدهمین مصاحبه به اشباع نظری رسیدند. مدت زمان انجام مصاحبه بین ۳۰ تا ۵۰ دقیقه بود. در بخش کتابخانه‌ای نیز تعداد ۴ سند مورد مطالعه، بررسی وکنکاش قرار گرفت و مفاهیم مربوط به آموزش و بهینه سازی منابع

انسانی استخراج گردید. برای تحلیل داده‌های کیفی پژوهش از طریق گراندد تئوری[1] استفاده شد. در این طرح مراحل تحلیل داده‌های کیفی گردآوری شده، در سه مرحله کدگذاری باز[2]، کدگذاری محوری[3] و کُدگذاری انتخابی[4] انجام شد. براساس سؤالات زیر از افراد انتخاب شده در نمونه کیفی مصاحبه انجام شده است. توصیف آماری مشخصات مشارکت کنندگان بخش کتابخانه‌ای و بخش میدانی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه شوندگان

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۱۰	۵۰٪
	مرد	۱۰	۵۰٪
سابقه کار	۱۵-۲۰	۳	۱۱.۱۱٪
	۲۰-۲۵	۶	۲۷.۷۸٪
	۲۵ و بالاتر	۱۱	۶۱.۱۱٪
سن	۳۰-۴۰	۳	۱۱.۱۱٪
	۴۰-۵۰	۸	۳۸.۸۹٪
	۵۰ و بالاتر	۹	۵۰.۰۰٪
رتبه علمی	استادیار	۹	۴۴.۴۴٪
	دانشیار	۷	۳۳.۳۳٪
	استاد	۳	۲۲.۲۲٪

به منظور کدگذاری باز، تمامی مصاحبه‌ها در نرم افزار Atlasti وارد، بررسی‌های لازم انجام شده و کدهای مورد نظر استخراج شدند. برچسب گذاری کدها با استناد به مصاحبه‌ها انجام شده است و محقق سعی کرده است تا حد ضرورت به بینش افراد نسبت به پاسخ داده شده پایبند باشد تا از هرگونه سوگیری احتمالی و ناخواسته تا حدامکان جلوگیری شود. محقق در تمام فرایند کدگذاری‌ها به حساسیت نظری که از اصول تحقیق نظریه پردازی داده بنیاد است پایبند بوده است و این کار را جهت غنای هرچه بیشتر تحقیق انجام داده است.

یافته‌ها

در کدگذاری باز، ابتدا داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به دقت مورد مطالعه، بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند، سپس عمل مفهوم‌سازی صورت می‌گیرد و به داده‌هایی که از نظر مفهوم شبیه به یکدیگر هستند، با نام‌های متناسب، برچسب زده می‌شود. به منظور کدگذاری باز، تمامی در نرم افزار ***ATLAS TI*** وارد شده اند. بررسی های لازم انجام شده و کدهای مورد نظر استخراج شدند. برچسب گذاری کدها با استناد به مصاحبه ها انجام شده است و محقق سعی کرده است تا حد ضرورت به بینش افراد نسبت به پاسخ داده شده پایبند باشد تا از هرگونه سوگیری احتمالی و ناخواسته تا حدامکان جلوگیری شود. محقق در تمام فرایند کدگذاری ها به حساسیت نظری که از اصول تحقیق نظریه پردازی داده

[1] Grounded Theory
[2] pen Coding
[3] Axial Coding
[4] Selective Coding

بنیاد است پایبند بوده است و این کار را جهت غنای هرچه بیشتر تحقیق انجام داده است. در ادامه به بررسی کدگذاری باز برای عوامل تشکیل دهنده مدل داده بنیاد پرداخته شده است:

جدول ۲: کدهای باز

کد باز	کد باز
محدودیت منابع سرمایه	دانش مفاهیم پایه سرمایه‌گذاری
کمبود اطلاعات معتبر	شناخت ابزارهای مالی
پیچیدگی اطلاعات مالی	آگاهی از ریسک و بازده
محدودیت زمانی برای تحلیل	توانایی تفسیر اطلاعات مالی
هزینه دسترسی به اطلاعات و مشاوره	شناخت اصول تنوع‌بخشی سرمایه‌گذاری
فشار اطرافیان	تجربه تصمیم‌گیری‌های مالی گذشته
توصیه‌های غیرتخصصی	یادگیری از موفقیت‌های سرمایه‌گذاری
تبلیغات سرمایه‌گذاری	یادگیری از شکست‌های مالی
شایعات بازار	کسب تجربه از محیط بازار
فشار برای کسب بازده سریع	یادگیری مستمر در حوزه سرمایه‌گذاری
آموزش مستمر سرمایه‌گذاری	اعتمادبه‌نفس مالی
ارتقای سواد مالی	استقلال در تصمیم‌گیری مالی
آموزش مدیریت ریسک	کنترل ادراک‌شده بر امور مالی
آموزش تحلیل صورت‌های مالی	خودباوری در مدیریت سرمایه
آموزش رفتارشناسی مالی	تحمل ابهام مالی
تدوین اهداف مالی	توانایی تحلیل مالی
تنظیم بودجه سرمایه‌گذاری	توانایی برنامه‌ریزی مالی
تعیین افق زمانی سرمایه‌گذاری	قدرت ارزیابی گزینه‌های سرمایه‌گذاری
تخصیص هدفمند منابع	توانایی مدیریت منابع مالی
بازنگری دوره‌ای برنامه مالی	قابلیت پیش‌بینی پیامدهای مالی
تنوع‌بخشی دارایی‌ها	ثبات اقتصادی
تعیین سطح ریسک قابل تحمل	نوسانات بازار سرمایه
استفاده از استراتژی‌های پوشش ریسک	نرخ تورم
پایش مستمر پرتفوی	شرایط نرخ بهره
تعدیل ترکیب دارایی‌ها	چشم‌انداز اقتصادی
تعیین اهداف قابل دستیابی	دسترسی به اطلاعات مالی
تقویت اعتمادبه‌نفس مالی	کیفیت و شفافیت اطلاعات
ارزیابی عملکرد تصمیم‌های گذشته	دسترسی به سامانه‌های معاملاتی
استفاده از بازخوردهای مالی	استفاده از ابزارهای تحلیل مالی
تصمیم‌گیری مبتنی بر تحلیل و شواهد	دسترسی به آموزش‌های دیجیتال مالی
افزایش رفتار پس‌اندازی	فرهنگ پس‌انداز
افزایش انضباط مالی	فرهنگ سرمایه‌گذاری
کاهش تصمیم‌های تکانشی	نگرش جامعه نسبت به ریسک
بهبود مدیریت نقدینگی	تأثیر خانواده بر تصمیم‌های مالی
افزایش پایبندی به برنامه مالی	تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سرمایه‌گذاری
افزایش مشارکت در سرمایه‌گذاری	اعتماد به بازار سرمایه
انتخاب آگاهانه دارایی‌ها	حمایت نهادهای مالی
افزایش تنوع پرتفوی	شفافیت و کارایی بازار

افزایش افق سرمایه‌گذاری	دسترسی به خدمات مشاوره‌ای
کاهش رفتارهای سفته‌بازانه	کیفیت مقررات و نظارت مالی
افزایش عقلانیت تصمیم‌گیری	اعتمادبه‌نفس بیش از حد
کاهش خطاهای تصمیم‌گیری	زیان‌گریزی
افزایش دقت ارزیابی ریسک	رفتار گله‌ای
بهبود ارزیابی بازده مورد انتظار	لنگراندازی ذهنی
افزایش ثبات تصمیم‌های سرمایه‌گذاری	سوگیری تأییدی
افزایش رفاه مالی ادراک‌شده	اضطراب مالی
افزایش امنیت مالی	ترس از زیان
بهبود عملکرد سرمایه‌گذاری	طمع و سودجویی افراطی
افزایش رضایت از تصمیم‌های مالی	فشار روانی ناشی از نوسانات بازار
تقویت استقلال مالی	تصمیم‌گیری هیجانی

کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل داده‌ها در نظریه‌پردازی زمینه‌ای در این پژوهش است. هدف این مرحله برقراری رابطه بین مقوله‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. این کدگذاری، به این دلیل محوری نامیده شده که کدگذاری حول محور یک مقوله تحقیق یعنی «ارائه الگوی مناسب توسعه ی خودکارآمدی مالی و تاثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه گذاری» است. این مقوله به عنوان مقوله‌محوری انتخاب شده و در مرکز مدل قرار گرفته است؛ زیرا می‌توان ردپا و اثر آن را در اغلب داده‌ها و نقل و قول‌های مصاحبه شوندگان، به وضوح مشاهده کرد. بنابراین می‌توان این مقوله را در مرکز مدل قرار داد و سایر مقوله‌ها را با آن مرتبط ساخت. برای کدگذری محوری در این پژوهش از الگوی پارادایمی استراوس و کوربین استفاده شده است. این الگو به نظریه‌پرداز کمک می‌کند تا درکی کلی از فرایند تئوریک داشته باشد. اجزای الگوی پارادایمی برای کدگذاری محوری عبارت‌اند: از مقوله محوری، شرایط علی، زمینه یا بستر حاکم، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها. ارتباط سایر مقوله‌ها با مقوله محوری

بعد از استخراج کدهای اولیه به دسته بندی و مفهوم سازی پس از هر مصاحبه پرداخته شده است و مفاهیم به صورت پیوسته و با مقایسه مستمر بازنگری شدند و مفاهیم نهایی و مقولات تشکیل شدند، این گام به طور مثال برای یکی از مفاهیم به این شرح است، ابتدا از کدهای نظیر دانش مفاهیم پایه سرمایه‌گذاری، شناخت ابزارهای مالی، آگاهی از ریسک و بازده، توانایی تفسیر اطلاعات مالی و شناخت اصول تنوع‌بخشی سرمایه‌گذاری به مفهوم " دانش و سواد مالی" بدست آمده است. شرح کامل چگونگی شکل گیری مفاهیم و مقوله ها در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: کدگذاری ثانویه

مقوله محوری	مقوله اولیه
دانش و سواد مالی	دانش مفاهیم پایه سرمایه‌گذاری
	شناخت ابزارهای مالی
	آگاهی از ریسک و بازده
	توانایی تفسیر اطلاعات مالی
	شناخت اصول تنوع‌بخشی سرمایه‌گذاری
تجربه و یادگیری مالی	تجربه تصمیم‌گیری‌های مالی گذشته
	یادگیری از موفقیت‌های سرمایه‌گذاری
	یادگیری از شکست‌های مالی
	کسب تجربه از محیط بازار
	یادگیری مستمر در حوزه سرمایه‌گذاری
ویژگی‌های روان‌شناختی	اعتمادبه‌نفس مالی
	استقلال در تصمیم‌گیری مالی
	کنترل ادراک‌شده بر امور مالی
	خودباوری در مدیریت سرمایه

	تحمل ابهام مالی
منابع و توانمندی‌های فردی	توانایی تحلیل مالی
	توانایی برنامه‌ریزی مالی
	قدرت ارزیابی گزینه‌های سرمایه‌گذاری
	توانایی مدیریت منابع مالی
	قابلیت پیش‌بینی پیامدهای مالی
محیط اقتصادی و بازار	ثبات اقتصادی
	نوسانات بازار سرمایه
	نرخ تورم
	شرایط نرخ بهره
	چشم‌انداز اقتصادی
محیط اطلاعاتی و فناورانه	دسترسی به اطلاعات مالی
	کیفیت و شفافیت اطلاعات
	دسترسی به سامانه‌های معاملاتی
	استفاده از ابزارهای تحلیل مالی
	دسترسی به آموزش‌های دیجیتال مالی
محیط اجتماعی و فرهنگی	فرهنگ پس‌انداز
	فرهنگ سرمایه‌گذاری
	نگرش جامعه نسبت به ریسک
	تأثیر خانواده بر تصمیم‌های مالی
	تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سرمایه‌گذاری
ساختار نهادی و بازار مالی	اعتماد به بازار سرمایه
	حمایت نهادهای مالی
	شفافیت و کارایی بازار
	دسترسی به خدمات مشاوره‌ای
	کیفیت مقررات و نظارت مالی
سوگیری‌ها و خطاهای شناختی	اعتمادبه‌نفس بیش از حد
	زیان‌گریزی
	رفتار گله‌ای
	لنگراندازی ذهنی
	سوگیری تأییدی
عوامل هیجانی و روانی	اضطراب مالی
	ترس از زیان
	طمع و سودجویی افراطی
	فشار روانی ناشی از نوسانات بازار
	تصمیم‌گیری هیجانی
محدودیت‌های مالی و اطلاعاتی	محدودیت منابع سرمایه
	کمبود اطلاعات معتبر
	پیچیدگی اطلاعات مالی
	محدودیت زمانی برای تحلیل
	هزینه دسترسی به اطلاعات و مشاوره
فشارهای محیطی و اجتماعی	فشار اطرافیان
	توصیه‌های غیرتخصصی

	تبلیغات سرمایه‌گذاری
	شایعات بازار
	فشار برای کسب بازده سریع
آموزش و توانمندسازی مالی	آموزش مستمر سرمایه‌گذاری
	ارتقای سواد مالی
	آموزش مدیریت ریسک
	آموزش تحلیل صورت‌های مالی
	آموزش رفتارشناسی مالی
برنامه‌ریزی و مدیریت مالی	تدوین اهداف مالی
	تنظیم بودجه سرمایه‌گذاری
	تعیین افق زمانی سرمایه‌گذاری
	تخصیص هدفمند منابع
	بازنگری دوره‌ای برنامه مالی
مدیریت ریسک و پرتفوی	تنوع‌بخشی دارایی‌ها
	تعیین سطح ریسک قابل تحمل
	استفاده از استراتژی‌های پوشش ریسک
	پایش مستمر پرتفوی
	تعدیل ترکیب دارایی‌ها
تقویت خودکارآمدی و تصمیم‌گیری	تعیین اهداف قابل دستیابی
	تقویت اعتمادبه‌نفس مالی
	ارزیابی عملکرد تصمیم‌های گذشته
	استفاده از بازخوردهای مالی
	تصمیم‌گیری مبتنی بر تحلیل و شواهد
بهبود رفتار مالی	افزایش رفتار پس‌اندازی
	افزایش انضباط مالی
	کاهش تصمیم‌های تکانشی
	بهبود مدیریت نقدینگی
	افزایش پایبندی به برنامه مالی
ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری	افزایش مشارکت در سرمایه‌گذاری
	انتخاب آگاهانه دارایی‌ها
	افزایش تنوع پرتفوی
	افزایش افق سرمایه‌گذاری
	کاهش رفتارهای سفته‌بازانه
بهبود کیفیت تصمیم‌های مالی	افزایش عقلانیت تصمیم‌گیری
	کاهش خطاهای تصمیم‌گیری
	افزایش دقت ارزیابی ریسک
	بهبود ارزیابی بازده مورد انتظار
	افزایش ثبات تصمیم‌های سرمایه‌گذاری
پیامدهای فردی و مالی	افزایش رفاه مالی ادراک‌شده
	افزایش امنیت مالی
	بهبود عملکرد سرمایه‌گذاری
	افزایش رضایت از تصمیم‌های مالی
	تقویت استقلال مالی

طی کدگذاری محوری، مقوله های مستخرج از کدگذاری باز و کدگذاری ثانویه تحت ۶ دسته شامل مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله گر، شرایط بستر، راهبردها و پیامدها قرار گرفته اند. براساس هدف پژوهش مقوله محوری ارائه الگوی مناسب توسعه ی خودکارآمدی مالی و تاثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه گذاری است. در ادامه چگونگی شکل گیری شرایط علی، مداخله گر، بستر، راهبردها و پیامدها براساس جدول و نمودار بیان شده است.

شرایط علی عبارتست از حوادث یا رویدادهایی که به وقوع یا گسترش پدیده ای می انجامد. در پژوهش حاضر براساس دیدگاه مشارکت کنندگان مقوله های دانش و سواد مالی، تجربه و یادگیری مالی، ویژگی‌های روان‌شناختی و منابع و توانمندی‌های فردی. شناسایی شده و آن را به مقوله وسیع تر دیگری به نام شرایط علی ارتباط داده شده است.

راهبردها مبتنی بر کنش ها و واکنش هایی برای کنترل، اداره و بازخورد پدیده مورد بررسی هستند. راهبردها هدفمند هستند به دلیلی صورت می گیرند. همواره شرایط مداخله گری نیز حضور دارند که راهبردها را سهولت می بخشند و یا آن را محدود می کنند.راهبردهای شناسایی شده عبارتند از : آموزش و توانمندسازی مالی، برنامه‌ریزی و مدیریت مالی، مدیریت ریسک و پرتفوی و تقویت خودکارآمدی و تصمیم‌گیری.

نتایجی که در اثر راهبردها پدیدار می شود. پیامدها نتایج و حاصل کنش ها و واکنش ها هستند. پیامدها را همواره نمی توان پیش بینی کرد و الزاما همان هایی نیستند که افراد قصد آن را داشته اند. پیامدها ممکن است حوادث و اتفاقات باشند، شکل منفی به خود بگیرند، واقعی یا ضمنی باشند و در حال یا آینده به وقوع بپیوندند. هم چنین این امکان وجود دارد که آن چه که در برهه ای از زمان پیامد به شمار می رود در زمانی دیگر به بخشی از شرایط و عوامل تبدیل شوند. پیامدهای شناسایی شده عبارتند از بهبود رفتار مالی، ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری، بهبود کیفیت تصمیم‌های مالی و پیامدهای فردی و مالی.

بستر یا زمینه مجموعه مشخصه های ویژه ای است که به پدیده مورد نظر دلالت می کند؛ یعنی محل حوادث و وقایع متعلق به پدیده. بستر نشانگر مجموعه شرایط خاصی است که در آن راهبردهای کنش و واکنش صورت می پذیرد. محیط اقتصادی و بازار، محیط اطلاعاتی و فناورانه، محیط اجتماعی و فرهنگی و ساختار نهادی و بازار مالی. به عنوان شرایط زمینه ای مشخص شدند.

شرایط ساختاری که به پدیده ای تعلق دارند و بر راهبردهای کنش و واکنش اثر می گذارند. آنها راهبردها را در درون زمینه خاصی سهولت می بخشند یا آنها را محدود و مقید می کنند. مولفه های سوگیری‌ها و خطاهای شناختی، عوامل هیجانی و روانی، محدودیت‌های مالی و اطلاعاتی و فشارهای محیطی و اجتماعی. به عنوان شرایط مداخله گر شناسایی شدند.

مرحله اصلی تحلیل داده بنیاد، کدگذاری انتخابی است که پژوهشگر براساس نتایج کدگذاری باز و محوری به ارائه نظریه می پردازد.. در این قسمت به ریشه یابی و دلایل شکل گیری این شرایط تحت عنوان یادداشت نظری که حاوی تأملات و اندیشه های تحلیل گر در مورد شرایط تحقیق است، بیان می شود.

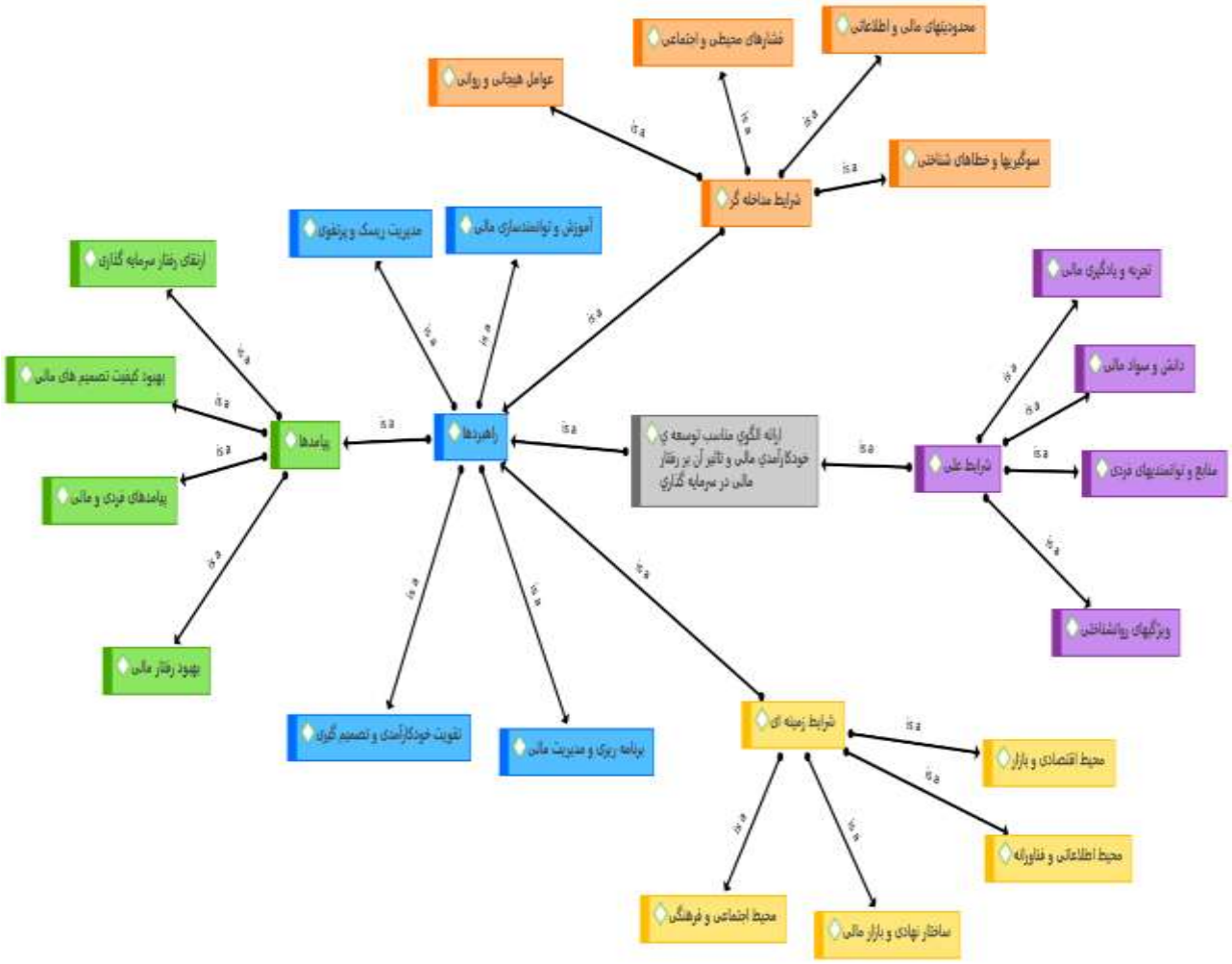
جدول ۴: یادداشت نظری، ریشه یابی شرایط (علی، مداخله گر و زمینه ای) پژوهش

مقوله انتخابی	مقوله محوری	مقوله اولیه
شرایط علی	دانش و سواد مالی	دانش مفاهیم پایه سرمایه‌گذاری
		شناخت ابزارهای مالی
		آگاهی از ریسک و بازده
		توانایی تفسیر اطلاعات مالی
		شناخت اصول تنوع‌بخشی سرمایه‌گذاری
	تجربه و یادگیری مالی	تجربه تصمیم‌گیری‌های مالی گذشته
		یادگیری از موفقیت‌های سرمایه‌گذاری
		یادگیری از شکست‌های مالی
		کسب تجربه از محیط بازار
		یادگیری مستمر در حوزه سرمایه‌گذاری
	ویژگی‌های روان‌شناختی	اعتمادبه‌نفس مالی
		استقلال در تصمیم‌گیری مالی

		کنترل ادراک‌شده بر امور مالی
		خودباوری در مدیریت سرمایه
		تحمل ابهام مالی
	منابع و توانمندی‌های فردی	توانایی تحلیل مالی
		توانایی برنامه‌ریزی مالی
		قدرت ارزیابی گزینه‌های سرمایه‌گذاری
		توانایی مدیریت منابع مالی
		قابلیت پیش‌بینی پیامدهای مالی
شرایط زمینه‌ای	محیط اقتصادی و بازار	ثبات اقتصادی
		نوسانات بازار سرمایه
		نرخ تورم
		شرایط نرخ بهره
		چشم‌انداز اقتصادی
	محیط اطلاعاتی و فناورانه	دسترسی به اطلاعات مالی
		کیفیت و شفافیت اطلاعات
		دسترسی به سامانه‌های معاملاتی
		استفاده از ابزارهای تحلیل مالی
		دسترسی به آموزش‌های دیجیتال مالی
	محیط اجتماعی و فرهنگی	فرهنگ پس‌انداز
		فرهنگ سرمایه‌گذاری
		نگرش جامعه نسبت به ریسک
		تأثیر خانواده بر تصمیم‌های مالی
		تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سرمایه‌گذاری
	ساختار نهادی و بازار مالی	اعتماد به بازار سرمایه
		حمایت نهادهای مالی
		شفافیت و کارایی بازار
		دسترسی به خدمات مشاوره‌ای
		کیفیت مقررات و نظارت مالی
شرایط مداخله‌گر	سوگیری‌ها و خطاهای شناختی	اعتمادبه‌نفس بیش از حد
		زیان‌گریزی
		رفتار گله‌ای
		لنگراندازی ذهنی
		سوگیری تأییدی
	عوامل هیجانی و روانی	اضطراب مالی
		ترس از زیان
		طمع و سودجویی افراطی
		فشار روانی ناشی از نوسانات بازار
		تصمیم‌گیری هیجانی
	محدودیت‌های مالی و اطلاعاتی	محدودیت منابع سرمایه
		کمبود اطلاعات معتبر
		پیچیدگی اطلاعات مالی
		محدودیت زمانی برای تحلیل
		هزینه دسترسی به اطلاعات و مشاوره
	فشارهای محیطی و اجتماعی	فشار اطرافیان
		توصیه‌های غیرتخصصی
		تبلیغات سرمایه‌گذاری
		شایعات بازار
		فشار برای کسب بازده سریع

راهبردها	آموزش و توانمندسازی مالی	آموزش مستمر سرمایه‌گذاری
		ارتقای سواد مالی
		آموزش مدیریت ریسک
		آموزش تحلیل صورت‌های مالی
		آموزش رفتارشناسی مالی
	برنامه‌ریزی و مدیریت مالی	تدوین اهداف مالی
		تنظیم بودجه سرمایه‌گذاری
		تعیین افق زمانی سرمایه‌گذاری
		تخصیص هدفمند منابع
		بازنگری دوره‌ای برنامه مالی
	مدیریت ریسک و پرتفوی	تنوع‌بخشی دارایی‌ها
		تعیین سطح ریسک قابل تحمل
		استفاده از استراتژی‌های پوشش ریسک
		پایش مستمر پرتفوی
		تعدیل ترکیب دارایی‌ها
	تقویت خودکارآمدی و تصمیم‌گیری	تعیین اهداف قابل دستیابی
		تقویت اعتمادبه‌نفس مالی
		ارزیابی عملکرد تصمیم‌های گذشته
		استفاده از بازخوردهای مالی
		تصمیم‌گیری مبتنی بر تحلیل و شواهد
پیامدها	بهبود رفتار مالی	افزایش رفتار پس‌اندازی
		افزایش انضباط مالی
		کاهش تصمیم‌های تکانشی
		بهبود مدیریت نقدینگی
		افزایش پایبندی به برنامه مالی
	ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری	افزایش مشارکت در سرمایه‌گذاری
		انتخاب آگاهانه دارایی‌ها
		افزایش تنوع پرتفوی
		افزایش افق سرمایه‌گذاری
		کاهش رفتارهای سفته‌بازانه
	بهبود کیفیت تصمیم‌های مالی	افزایش عقلانیت تصمیم‌گیری
		کاهش خطاهای تصمیم‌گیری
		افزایش دقت ارزیابی ریسک
		بهبود ارزیابی بازده مورد انتظار
		افزایش ثبات تصمیم‌های سرمایه‌گذاری
	پیامدهای فردی و مالی	افزایش رفاه مالی ادراک‌شده
		افزایش امنیت مالی
		بهبود عملکرد سرمایه‌گذاری
		افزایش رضایت از تصمیم‌های مالی
		تقویت استقلال مالی

از میان عوامل شناسایی شده، پارادایم کدگذاری محوری انجام شد و براساس آن ارتباط خطی میان مقوله های پژوهش شامل شرایط علی، مقوله های محوری، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر، راهبردها و پیامدها مشخص شد. شکل ۳، پادارایم کدگذاری محوی و به عبارت دیگر مدل فرآیند کیفی پژوهش را نشان می دهد.

شکل ۳. خروجی گرافیکی نرم افزار *ATLAS TI*

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگویی برای توسعه خودکارآمدی مالی و تبیین تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری انجام شد. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که توسعه خودکارآمدی مالی پدیده‌ای چندبعدی، پویا و وابسته به تعامل عوامل فردی، شناختی، روان‌شناختی و محیطی است و نمی‌توان آن را صرفاً به برخورداری فرد از دانش مالی تقلیل داد. در مدل استخراج‌شده، «توسعه خودکارآمدی مالی و تأثیر آن بر رفتار مالی در سرمایه‌گذاری» به‌عنوان پدیده محوری شناسایی شد و دانش و سواد مالی، تجربه و یادگیری مالی، ویژگی‌های روان‌شناختی و منابع و توانمندی‌های فردی، شرایط علّی شکل‌دهنده آن را تشکیل دادند. این یافته با مرور نظام‌مند Gulati و همکاران همسو است که خودکارآمدی مالی را سازه‌ای مؤثر در تبدیل منابع شناختی و مالی به رفتارهای واقعی معرفی کرده و بر ضرورت مطالعه پیشایندها، فرایند توسعه و پیامدهای آن تأکید کرده‌اند (Gulati et al., 2026). به بیان دیگر، خودکارآمدی مالی نه فقط یک احساس کلی از اعتمادبه‌نفس، بلکه ادراک فرد از توانایی خویش برای تحلیل، برنامه‌ریزی، کنترل و اجرای تصمیم‌های مالی است. از این منظر، مدل حاضر نشان می‌دهد که سرمایه‌گذار زمانی می‌تواند دانش خود را در عمل به‌کار گیرد که باور داشته باشد قادر است با شرایط متغیر بازار مواجه شود و پیامدهای تصمیم‌های خود را مدیریت کند.

یکی از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش، نقش دانش و سواد مالی به‌عنوان یکی از شرایط علّی توسعه خودکارآمدی مالی بود. این نتیجه با یافته‌های Abroud و Nejati همسو است که نشان دادند دانش مالی می‌تواند با تقویت درک فرد از مسائل مالی، زمینه افزایش خودکارآمدی را فراهم سازد (Abroud & Nejati, 2025). همچنین، Razavi و

Mirhosseini نقش خودکارآمدی مالی را در انتقال اثر سواد مالی به رفتار سرمایه‌گذاری برجسته کرده‌اند و نشان داده‌اند که صرف برخورداری از دانش برای شکل‌گیری رفتار مطلوب کافی نیست، بلکه اعتماد فرد به توانایی استفاده از این دانش نیز اهمیت دارد (Razavi & Mirhosseini, 2025). یافته حاضر را می‌توان چنین تبیین کرد که سواد مالی از طریق کاهش ابهام، افزایش قابلیت ارزیابی ریسک و بازده و افزایش شناخت ابزارهای سرمایه‌گذاری، احساس کنترل ادراک‌شده فرد را افزایش می‌دهد. فردی که منطق ابزارهای مالی، اصول تنوع‌بخشی و شیوه ارزیابی اطلاعات را درک می‌کند، احتمال بیشتری دارد که در برابر موقعیت‌های پیچیده احساس درماندگی نکند. در همین راستا، Zhuang و Yang نیز ارتباط سواد مالی، نگرش به ریسک و برنامه‌ریزی مالی را نشان داده‌اند (Zhuang & Yang, 2025) و Rodríguez-Correa و همکاران بر اهمیت سواد مالی در شکل‌گیری تصمیم‌های آگاهانه‌تر در میان جوانان تأکید کرده‌اند (Rodríguez-Correa et al., 2025). بنابراین، سواد مالی در الگوی حاضر را می‌توان زیربنای شناختی خودکارآمدی تلقی کرد، اما تحقق آن در رفتار نیازمند عناصر دیگری نظیر تجربه، خودباوری و توانایی تصمیم‌گیری است.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که تجربه و یادگیری مالی از عوامل بنیادی توسعه خودکارآمدی هستند. یادگیری از موفقیت‌ها و شکست‌های پیشین، تجربه حضور در محیط بازار و یادگیری مستمر به سرمایه‌گذار امکان می‌دهد ارزیابی واقع‌بینانه‌تری از توانایی‌های خود داشته باشد. این یافته با رویکردهای آموزشی مبتنی بر تجربه نیز همخوان است. Lee و Yu نشان دادند که یادگیری بازی‌محور و مواجهه با موقعیت‌های تصمیم‌گیری شبیه‌سازی‌شده می‌تواند مهارت تصمیم‌گیری کسب‌وکار را ارتقا دهد (Lee & Yu, 2025). همچنین، Velez و Alonso در مرور مطالعات بازی‌های شبیه‌سازی کسب‌وکار، بر ظرفیت این روش‌ها برای تمرین تصمیم‌گیری و یادگیری از پیامدهای انتخاب تأکید کرده‌اند (Velez & Alonso, 2025). این مطالعات از این تفسیر حمایت می‌کنند که خودکارآمدی از طریق مواجهه فعال با مسئله تقویت می‌شود؛ زیرا فرد زمانی باور پایدارتری به توانایی خود پیدا می‌کند که تجربه کند قادر است یک مسئله واقعی یا شبیه‌سازی‌شده را تحلیل و مدیریت کند. بنابراین، تجربه موفق و حتی شکست تحلیل‌شده می‌تواند منبعی برای بازسازی باورهای مالی و افزایش توانایی تنظیم رفتار در موقعیت‌های بعدی باشد.

در کنار دانش و تجربه، ویژگی‌های روان‌شناختی شامل اعتمادبه‌نفس مالی، استقلال در تصمیم‌گیری، کنترل ادراک‌شده، خودباوری در مدیریت سرمایه و تحمل ابهام به‌عنوان شرایط علّی شناسایی شدند. این نتیجه با یافته Houshmandi و همکاران همسو است که نشان دادند خودکارآمدی مالی با ابعاد مطلوب سلامت مالی سرمایه‌گذاران ارتباط دارد (Houshmandi et al., 2025). همچنین، Hassani نشان داد که خودکارآمدی مالی همراه با سواد مالی می‌تواند در ارتقای تاب‌آوری مالی نقش داشته باشد (Hassani, 2026). به نظر می‌رسد سرمایه‌گذار دارای احساس کنترل و خودباوری بیشتر، نوسان بازار را صرفاً به‌عنوان تهدید درک نمی‌کند، بلکه آن را مسئله‌ای می‌بیند که می‌توان با اطلاعات، برنامه‌ریزی و مدیریت ریسک با آن مواجه شد. از سوی دیگر، Al-Sadat Nabavian و Mahmoudi Meymandi با بررسی نقش میانجی خودکارآمدی مالی در ارتباط متغیرهای اجتماعی ـ اقتصادی و روان‌شناختی، نشان داده‌اند که این سازه می‌تواند واسطه‌ای میان شرایط عینی فرد و پیامدهای ذهنی او باشد (Al-Sadat Nabavian & Mahmoudi Meymandi, 2025). این شواهد مؤید آن است که خودکارآمدی مالی بخشی از نظام گسترده‌تر باورهای فرد درباره کنترل، توانایی و قابلیت سازگاری با شرایط مالی است.

نتایج همچنین نشان داد منابع و توانمندی‌های فردی، از جمله توانایی تحلیل مالی، برنامه‌ریزی، ارزیابی گزینه‌ها، مدیریت منابع و پیش‌بینی پیامدها، یکی دیگر از پایه‌های شکل‌گیری خودکارآمدی مالی است. یافته حاضر با پژوهش Alboghobish و همکاران همسو است که تأثیر توانایی‌های شناختی بر خودکارآمدی و رفتار مالی سرمایه‌گذاران بورس تهران را گزارش کردند (Alboghobish et al., 2024). این همسویی نشان می‌دهد که خودکارآمدی مؤثر باید بر قابلیت‌های واقعی یا قابل‌توسعه استوار باشد؛ زیرا اعتمادبه‌نفس بدون مهارت کافی ممکن است به بیش‌اعتمادی و خطاهای تصمیم‌گیری منجر شود. Béchard و همکاران نیز در بررسی تصمیم‌گیری در محیط‌های پیچیده نشان داده‌اند که افزایش پیچیدگی می‌تواند ظرفیت پردازش و قضاوت افراد را به چالش بکشد (Béchard et al., 2025). بنابراین، هرچه توانایی فرد برای سازمان‌دهی اطلاعات، تشخیص روابط و ارزیابی سناریوهای مختلف بیشتر باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که احساس کنترل او بر تصمیم مالی بر پایه واقعی‌تری استوار شود.

بخش دیگری از یافته‌ها به شرایط زمینه‌ای اختصاص داشت. محیط اقتصادی و بازار، محیط اطلاعاتی و فناورانه، محیط اجتماعی و فرهنگی و ساختار نهادی و بازار مالی به‌عنوان چهار دسته اصلی شرایط زمینه‌ای شناسایی شدند. این یافته نشان می‌دهد که توسعه خودکارآمدی حتی در افراد دارای دانش و مهارت بالا نیز مستقل از محیط رخ نمی‌دهد.

در شرایطی که تورم، نرخ بهره، نوسانات شدید یا عدم‌اطمینان اقتصادی افزایش می‌یابد، ارزیابی پیامدهای تصمیم دشوارتر شده و ادراک کنترل فرد ممکن است کاهش یابد. مطالعه Aminirad و همکاران درباره ریسک‌گریزی و ادوار تجاری در اقتصاد ایران نیز مؤید اهمیت شرایط اقتصاد کلان در تغییر نگرش و رفتار نسبت به ریسک است (Aminirad et al., 2019). همچنین، یافته Amri Esri و همکاران درباره نقش دانش مالی و عوامل سازمانی در ارتباط ریسک و عملکرد نشان می‌دهد که تصمیم مالی به ساختار محیطی و سازمانی نیز وابسته است (Amri Esri et al., 2023). بنابراین، خودکارآمدی مالی را نباید یک ویژگی منفک از زمینه دانست؛ بلکه شرایط بازار می‌تواند امکان به‌کارگیری آن را تقویت یا محدود کند.

محیط اطلاعاتی و فناورانه نیز از مؤلفه‌های مهم بستر توسعه خودکارآمدی بود. دسترسی به اطلاعات مالی، کیفیت و شفافیت اطلاعات، سامانه‌های معاملاتی، ابزارهای تحلیل و آموزش‌های دیجیتال می‌تواند میزان کنترل و استقلال سرمایه‌گذار را افزایش دهد. یافته‌های Thomas و همکاران درباره آموزش ترکیبی انسان و هوش مصنوعی نشان داده است که فناوری، زمانی که به‌درستی با فرایند یادگیری ادغام شود، می‌تواند یادگیری را پشتیبانی کند (Thomas et al., 2024). علاوه بر این، Shliakhovchuk و همکاران نشان داده‌اند که تجربه‌های دیجیتال و بازی‌های ویدئویی می‌توانند با تغییر در آگاهی و رفتار افراد همراه باشند (Shliakhovchuk et al., 2025). هرچند حوزه مطالعه آنان متفاوت است، این یافته از ظرفیت محیط‌های دیجیتال برای تأثیر بر شناخت و رفتار حمایت می‌کند. در حوزه آموزش مالی نیز Platz و Zauner نشان داده‌اند که طراحی مناسب بازی‌های سواد مالی می‌تواند ارزش ادراک‌شده یادگیری را افزایش دهد (Platz & Zauner, 2025). بنابراین، دسترسی به فناوری نه صرفاً ابزاری برای اجرای معامله، بلکه می‌تواند منبعی برای آموزش، دریافت بازخورد و تقویت احساس تسلط سرمایه‌گذار باشد.

یافته دیگر نشان داد که محیط اجتماعی و فرهنگی، شامل فرهنگ پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، نگرش جامعه نسبت به ریسک، تأثیر خانواده و شبکه‌های اجتماعی، در توسعه خودکارآمدی مالی مؤثر است. این نتیجه با یافته Moein Al-Sadati و Maadanchi همخوانی دارد که نقش عوامل اجتماعی مالی و نگرش نسبت به پول را در ارتباط با سواد مالی و خودکارآمدی بررسی کردند (Moein Al-Sadati & Maadanchi, 2023). افراد بسیاری از الگوهای اولیه مدیریت پول، پس‌انداز، بدهی و سرمایه‌گذاری را در محیط اجتماعی خود فرا می‌گیرند و بازخوردهای اجتماعی می‌تواند اعتماد آنان به تصمیم مستقل را تقویت یا تضعیف کند. با این حال، تأثیر محیط اجتماعی همیشه مثبت نیست؛ شبکه‌های اجتماعی ممکن است در کنار فراهم‌کردن اطلاعات و تجربه مشترک، زمینه گسترش شایعات، توصیه‌های غیرتخصصی و رفتارهای تقلیدی را نیز فراهم کنند. از این رو، توسعه خودکارآمدی مطلوب باید با تقویت استقلال تحلیلی همراه باشد تا فرد بتواند میان اطلاعات معتبر و فشار اجتماعی تمایز قائل شود.

شرایط مداخله‌گر شناسایی‌شده در پژوهش شامل سوگیری‌ها و خطاهای شناختی، عوامل هیجانی و روانی، محدودیت‌های مالی و اطلاعاتی و فشارهای محیطی و اجتماعی بود. وجود بیش‌اعتمادی، زیان‌گریزی، رفتار گله‌ای، لنگراندازی و سوگیری تأییدی نشان می‌دهد که حتی خودکارآمدی بالا در صورت همراه شدن با ارزیابی غیرواقع‌بینانه ممکن است به رفتار مطلوب منتهی نشود. نگرش به ریسک نیز در این میان نقش اساسی دارد؛ Zhuang و Yang نشان داده‌اند که سواد مالی و نگرش به ریسک در تصمیم‌های مالی بلندمدت به یکدیگر مرتبط هستند (Zhuang & Yang, 2025). از سوی دیگر، Rajabdari و همکاران نشان داده‌اند که قضاوت حرفه‌ای می‌تواند تحت تأثیر چارچوب‌های ذهنی و ارزشی قرار گیرد (Rajabdari et al., 2022). بر این اساس، می‌توان گفت کیفیت تصمیم‌گیری تنها تابع مقدار اطلاعات نیست، بلکه نحوه پردازش و تفسیر اطلاعات نیز تعیین‌کننده است. بنابراین، یکی از کارکردهای مهم توسعه خودکارآمدی باید کمک به تصمیم‌گیری مستقل و مستدل باشد، نه صرفاً افزایش اعتماد فرد به قضاوت خود.

عوامل هیجانی مانند اضطراب مالی، ترس از زیان، طمع، فشار روانی ناشی از نوسانات و تصمیم‌گیری هیجانی نیز به‌عنوان موانع تبدیل خودکارآمدی به رفتار منطقی شناسایی شدند. این یافته از اهمیت تلفیق آموزش شناختی با آموزش تنظیم هیجان حکایت دارد. Coelho و همکاران نشان داده‌اند که مداخلات آموزشی بازی‌وار می‌توانند به‌طور هم‌زمان شناخت، هیجان و انگیزش را تحت تأثیر قرار دهند (Coelho et al., 2025). همچنین، Facchino و همکاران در مرور نظام‌مند بازی‌های جدی برای آموزش روان‌شناختی بر ظرفیت این ابزارها برای تمرین مهارت‌ها در محیط‌های تعاملی تأکید کرده‌اند (Facchino et al., 2025). بنابراین، آموزش سرمایه‌گذاری زمانی می‌تواند اثرگذاری بیشتری داشته باشد که علاوه بر انتقال دانش، فرصت تجربه موقعیت‌های پرتنش، مشاهده واکنش‌های خود و تمرین کنترل هیجان را نیز فراهم کند. در این چارچوب، خودکارآمدی مالی می‌تواند به توانایی فرد برای حفظ رفتار برنامه‌ریزی‌شده هنگام نوسانات بازار نیز تعمیم یابد.

در بخش راهبردها، چهار محور آموزش و توانمندسازی مالی، برنامه‌ریزی و مدیریت مالی، مدیریت ریسک و پرتفوی و تقویت خودکارآمدی و تصمیم‌گیری شناسایی شد. یافته مربوط به آموزش مالی با مطالعه Andreatti و همکاران همسو است که نشان دادند نحوه طراحی آموزش مالی و رویکرد پداگوژیک آن برای انتقال مؤثر مفاهیم اهمیت دارد (Andreatti et al., 2025). همچنین، Potrich و همکاران بر ضرورت سنجش و توسعه سواد مالی متناسب با ویژگی‌های گروه هدف تأکید کرده‌اند (Potrich et al., 2025). یافته‌های مربوط به بازی‌ها و شبیه‌سازی‌های آموزشی نیز از رویکرد فعال به توانمندسازی حمایت می‌کنند؛ Rajcsanyi-Molnar و همکاران نشان داده‌اند که تلفیق بازی‌های جدی و گیمیفیکیشن با توجه به تنوع یادگیرندگان می‌تواند محیط یادگیری مناسب‌تری ایجاد کند (Rajcsanyi-Molnar et al., 2025). در نتیجه، راهبرد آموزش در الگوی حاضر نباید به سخنرانی یا انتقال نظری اطلاعات محدود شود، بلکه باید شامل تمرین تحلیل، تصمیم‌گیری، بازخورد و ارزیابی عملکرد باشد.

راهبردهای برنامه‌ریزی مالی و مدیریت ریسک نیز بیانگر آن است که خودکارآمدی باید به رفتارهای ساختاریافته تبدیل شود. تدوین هدف، بودجه‌بندی سرمایه‌گذاری، تعیین افق زمانی، تخصیص هدفمند منابع، تنوع‌بخشی، تعیین سطح ریسک قابل‌تحمل و پایش مستمر پرتفوی باعث می‌شود سرمایه‌گذار به‌جای واکنش مقطعی، از چارچوب تصمیم‌گیری مشخصی استفاده کند. این یافته با پژوهش Jomeh Khan همخوان است که نقش نگرش مالی، دانش مالی، منبع کنترل و خودکارآمدی را در رفتار مدیریت مالی مورد تأکید قرار داده است (Jomeh Khan, 2025). همچنین، آموزش مبتنی بر شبیه‌سازی می‌تواند به فراگیر کمک کند پیامدهای تصمیم‌های مختلف را پیش از مواجهه واقعی تجربه کند (Velez & Alonso, 2025). در نتیجه، برنامه‌ریزی و مدیریت ریسک را می‌توان سازوکاری دانست که خودکارآمدی ذهنی را به انضباط رفتاری تبدیل می‌کند.

در نهایت، پیامدهای مدل شامل بهبود رفتار مالی، ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری، بهبود کیفیت تصمیم‌های مالی و پیامدهای فردی و مالی بود. افزایش رفتار پس‌اندازی، انضباط مالی، مدیریت نقدینگی و پایبندی به برنامه از یک سو و افزایش مشارکت در سرمایه‌گذاری، انتخاب آگاهانه دارایی‌ها، تنوع پرتفوی و کاهش رفتار سفته‌بازانه از سوی دیگر، نشان می‌دهد توسعه خودکارآمدی می‌تواند دامنه وسیعی از رفتارهای مالی را متأثر سازد. این نتیجه با پژوهش Razavi و Mirhosseini درباره نقش خودکارآمدی در رفتار سرمایه‌گذاری (Razavi & Mirhosseini, 2025) و مطالعه Houshmandi و همکاران درباره ارتباط خودکارآمدی با سلامت مالی سرمایه‌گذاران همسو است (Houshmandi et al., 2025). همچنین، رابطه آن با امنیت و تاب‌آوری مالی با یافته Hassani سازگار است (Hassani, 2026). بر این اساس، خودکارآمدی مالی می‌تواند به‌عنوان حلقه واسطی میان منابع شناختی فرد و پیامدهای عینی و ذهنی مالی در نظر گرفته شود.

در جمع‌بندی، یافته‌های پژوهش نشان داد توسعه خودکارآمدی مالی محصول تعامل «دانش و توانستن»، «تجربه و یادگیری»، «زمینه و فرصت» و «کنترل عوامل مداخله‌گر» است. این نتیجه با جهت‌گیری کلی ادبیات جدید حوزه که بر حرکت از سنجش ساده سواد مالی به سمت فهم فرایندهای شناختی و رفتاری تأکید دارد همخوانی دارد (Gulati et al., 2026; Rodríguez-Correa et al., 2025). همچنین، مطالعات آموزشی نشان داده‌اند که محیط‌های فعال، شبیه‌سازی‌شده و مبتنی بر بازخورد می‌توانند یادگیری و تصمیم‌گیری را تقویت کنند (Lee & Yu, 2025; Platz & Zauner, 2025). مزیت مدل حاضر در این است که خودکارآمدی مالی را تنها به‌عنوان متغیری واسطه‌ای یا پیامدی در نظر نمی‌گیرد، بلکه فرایند شکل‌گیری آن را از شرایط علّی تا راهبردها و پیامدها توضیح می‌دهد. در نتیجه، برای ارتقای رفتار سرمایه‌گذاری، صرف ارائه اطلاعات مالی کافی نیست و باید به‌طور هم‌زمان مهارت تحلیلی، تجربه تصمیم‌گیری، اعتمادبه‌نفس واقع‌بینانه، تنظیم هیجان، استقلال از فشارهای اجتماعی و توانایی برنامه‌ریزی و مدیریت ریسک تقویت شود.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بود که باید در تفسیر یافته‌ها مورد توجه قرار گیرد. نخست، ماهیت کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد مطالعه موجب می‌شود یافته‌ها بیش از آنکه برای تعمیم آماری طراحی شده باشند، در خدمت تبیین عمیق فرایند توسعه خودکارآمدی مالی باشند. مشارکت‌کنندگان نیز از میان خبرگان دانشگاهی، متخصصان مالی و سرمایه‌گذاران فعال بازار سرمایه ایران انتخاب شدند؛ بنابراین تجربه افراد فاقد سابقه سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاران خرد تازه‌وارد یا فعالان سایر بازارهای مالی ممکن است به اندازه کافی در مدل منعکس نشده باشد. علاوه بر این، داده‌های مصاحبه‌ای تحت تأثیر برداشت، حافظه و تجربه شخصی مشارکت‌کنندگان قرار دارند و احتمال سوگیری ناشی از خودگزارشی را نمی‌توان کاملاً منتفی دانست. شرایط خاص اقتصادی و نهادی بازار سرمایه ایران نیز ممکن است برخی مؤلفه‌های شناسایی‌شده را برجسته کرده باشد و کاربرد

مستقیم مدل در سایر کشورها یا بازارهای مالی نیازمند احتیاط است. همچنین، ماهیت مقطعی داده‌ها امکان مشاهده تغییر خودکارآمدی مالی در طول زمان و در واکنش به دوره‌های متفاوت رونق، رکود و بحران بازار را محدود ساخته است.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده مدل ارائه‌شده را با استفاده از روش‌های کمی و نمونه‌های بزرگ سرمایه‌گذاران آزمون و اعتبارسنجی کنند و روابط میان شرایط علّی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها را از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری بررسی نمایند. طراحی مطالعات طولی می‌تواند مشخص کند خودکارآمدی مالی در طول زمان چگونه تحت تأثیر تجربه سود و زیان، تغییر شرایط اقتصادی و آموزش‌های مالی دگرگون می‌شود. همچنین، مقایسه مدل در میان سرمایه‌گذاران با سطوح مختلف تجربه، سن، درآمد و سرمایه می‌تواند تفاوت‌های گروهی را روشن سازد. بررسی تطبیقی میان بازار سهام، ارز، طلا، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و دارایی‌های دیجیتال نیز می‌تواند میزان وابستگی ساختار مدل به نوع بازار را مشخص کند. انجام پژوهش‌های آزمایشی برای ارزیابی تأثیر آموزش مالی، شبیه‌سازی سرمایه‌گذاری، بازی‌وارسازی و بازخورد شخصی‌سازی‌شده بر خودکارآمدی و رفتار واقعی سرمایه‌گذاری نیز پیشنهاد می‌شود. علاوه بر این، مطالعه نقش تنظیم هیجان، سوگیری‌های شناختی، اعتماد به اطلاعات، تأثیر شبکه‌های اجتماعی و سواد مالی دیجیتال می‌تواند دامنه تبیینی مدل را گسترش دهد.

پیشنهاد می‌شود نهادهای فعال در بازار سرمایه، کارگزاری‌ها، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و مراکز آموزشی، برنامه‌های ارتقای رفتار مالی را از آموزش صرف مفاهیم مالی فراتر برده و توسعه خودکارآمدی را به یکی از اهداف اصلی آموزش سرمایه‌گذاران تبدیل کنند. دوره‌های آموزشی می‌توانند شامل تمرین عملی تحلیل اطلاعات، طراحی پرتفوی، تعیین سطح ریسک، شبیه‌سازی شرایط نوسانی بازار و ارزیابی تصمیم‌های گذشته باشند تا سرمایه‌گذاران علاوه بر افزایش دانش، تجربه کنترل‌شده تصمیم‌گیری نیز کسب کنند. ایجاد سامانه‌های بازخورد که عملکرد تصمیم‌های گذشته را به‌صورت قابل‌فهم به سرمایه‌گذار نشان دهند می‌تواند یادگیری از تجربه را تقویت کند. همچنین، آموزش شناخت سوگیری‌هایی مانند زیان‌گریزی، رفتار گله‌ای، لنگراندازی و بیش‌اعتمادی و تمرین راهکارهای تنظیم هیجان می‌تواند از تصمیم‌های تکانشی بکاهد. نهادهای بازار نیز با افزایش شفافیت اطلاعات، تسهیل دسترسی به مشاوره حرفه‌ای و کاهش زمینه گسترش اطلاعات غیرمعتبر می‌توانند محیط مساعدتری برای تصمیم‌گیری مستقل ایجاد کنند. در نهایت، برنامه‌های توانمندسازی بهتر است متناسب با سطح سواد، تجربه و ظرفیت مالی هر گروه طراحی شوند تا توسعه خودکارآمدی بر پایه مهارت واقعی و اعتمادبه‌نفس واقع‌بینانه صورت گیرد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

References

Abroud, A., & Nejati, M. (2025). Analyzing the Effects of Financial Knowledge on Self-Efficacy with the Role of Financial Managers' Behavior in Bakhtar Petrochemical Companies. Meybod.

Al-Sadat Nabavian, H., & Mahmoudi Meymandi, M. (2025). Examining the Mediating Role of Financial Self-Efficacy in the Relationship between Socioeconomic Status and Meaning in Life. Tehran.

Alboghobish, A., Amoozesh, N., & Torkzadeh, M. (2024). Examining the Impact of Cognitive Abilities on Investors' Financial Self-Efficacy and Financial Behavior in the Tehran Stock Exchange.

Aminirad, M., Shahabadi, A., Jafari Saresht, D., & Mehregan, N. (2019). Risk Aversion and Business Cycles in the Iranian Economy. *Quarterly Journal of Economics and Modeling*(38), 35-58.

Amri Esri, M., Jalali, F., & Kazemi Haji, F. (2023). The Effect of CEO Power and Financial Knowledge on the Relationship between Organizational Risk and Firm Performance. *Quarterly Journal of Judgment and Decision Making in Accounting*, *4*(2), 73-86.

Andreatti, G., Morselli, D., & Parricchi, M. (2025). Financial Education through the Lens of the EduFin Framework: Comparing Two Pedagogies in Primary Education. *Frontiers in Education*, *10*, 1628635. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1628635

Béchard, B., Hodgetts, H. M., Teyssier-Roberge, G., Morneau-Guérin, F., Ouimet, M., & Tremblay, S. (2025). Breaking through the 'Wall of Complexity' in a Politically Themed Microworld: A Challenge for Elected Officials and the General Public. *Cognitive Processing*, *26*(3), 689-706. https://doi.org/10.1007/s10339-025-01257-w

Coelho, F., Rando, B., Aparício, D., Pontífice-Sousa, P., Gonçalves, D., & Abreu, A. M. (2025). The Impact of Educational Gamification on Cognition, Emotions, and Motivation: A Randomized Controlled Trial. *Journal of Computers in Education*. https://doi.org/10.1007/s40692-025-00366-x

Facchino, A. P., Marchetti, D., Colasanti, M., Fontanesi, L., & Verrocchio, M. C. (2025). The Use of Serious Games for Psychological Education and Training: A Systematic Review. *Frontiers in Education*, *10*, 1511729. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1511729

Gulati, A., Singh, S., Dhiman, S., & Kishor, K. (2026). A Systematic Review of Financial Self-Efficacy: What We Have Learned and Where We Can Go from Here? *Journal of Financial Services Marketing*, *31*, 27. https://doi.org/10.1057/s41264-026-00353-y

Hassani, K. (2026). The Impact of Financial Literacy and Financial Self-Efficacy on Financial Resilience. Tehran.

Houshmandi, A., Pourheydari, O., Taebi Naghndari, A. H., & Doustaki, M. (2025). The Impact of Financial Self-Efficacy on Investors' Financial Health. https://civilica.com/doc/2464242

Jomeh Khan, H. (2025). The Impact of Financial Attitude, Financial Knowledge, Locus of Control, and Financial Self-Efficacy on Financial Management Behavior. Tehran.

Lee, Y. I., & Yu, T. K. (2025). Game-Based Learning Enhances Business Decision-Making Learning for On-the-Job MBA Students: A Case Study of Dynamic Systems-Thinking Course. *The International Journal of Management Education*, *23*(2), 101140. https://doi.org/10.1016/j.ijme.2025.101140

Moein Al-Sadati, S. H., & Maadanchi, M. (2023). The Impact of Financial Social Factors and Attitudes toward Money on Financial Literacy with the Mediating Role of Financial Self-Efficacy and the Moderating Role of Mindfulness in the Insurance Industry. Tehran.

Platz, L., & Zauner, M. (2025). Financial Literacy Games—Increasing Utility Value by Instructional Design in Upper Secondary Education. *Education in Science*, *15*(2), 227. https://doi.org/10.3390/educsci15020227

Potrich, A. C. G., Vieira, K. M., & Paraboni, A. L. (2025). Youth Financial Literacy Short Scale: Proposition and Validation of a Measure. *Social Sciences & Humanities Open*, *11*, 101214. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101214

Rajabdari, H., Vakilifard, H., Salari, H., & Amiri, A. (2022). The Relationship between Ethical Theories and Ethical Behavior in Auditors' Judgment. *Quarterly Journal of Judgment and Decision Making in Accounting*, *1*(1), 113-142.

Rajcsanyi-Molnar, M., Andras, I., & Czifra, S. (2025). Integrating Serious Games and Gamification for Diverse Learner Groups: Lessons from the 'GeoGecko' Project. *Education in Science*, *15*(4), 440. https://doi.org/10.3390/educsci15040440

Razavi, A. R., & Mirhosseini, M. (2025). Examining the Mediating Role of Financial Self-Efficacy in the Relationship between Financial Literacy and Individuals' Investment Behavior. https://civilica.com/doc/2614607

Rodríguez-Correa, P. A., Arias García, S., Bermeo-Giraldo, M. C., Valencia-Arias, A., Martínez Rojas, E., Aurora Vigo, E. F., & Gallegos, A. (2025). Financial Literacy among Young College Students: Advancements and Future Directions. *F1000research*, *14*, 113. https://doi.org/10.12688/f1000research.159085.1

Shliakhovchuk, E., Martin, M., Chover, M., & Danchuk, V. (2025). A Longitudinal Study of Video Games' Influence on Climate Change Concerns, Climate Refugee Awareness, and Environmental Behavior Activism. *Simulation & Gaming*. https://doi.org/10.1177/10468781251362482

Thomas, D. R., Lin, J., Gatz, E., Gurung, A., Gupta, S., Norberg, K., & Koedinger, K. R. (2024). Improving Student Learning with Hybrid Human-AI Tutoring: A Three-Study Quasi-Experimental Investigation. https://doi.org/10.1145/3636555.3636896

Velez, A., & Alonso, R. K. (2025). Business Simulation Games for the Development of Decision Making: Systematic Review. *Education in Science*, *15*(2), 168. https://doi.org/10.3390/educsci15020168

Zhuang, J., & Yang, S. (2025). Financial Literacy, Risk Attitude, and Consumer Retirement Planning. *Finance Research Letters*, *84*, 107830.